

Arxiu històric FUNDACIÓ JAUME BOFILL

Identitat ètnica i nacionalisme: el cas de Catalunya

Dolors Comas
Joan Frigolé
Dolors Juliano
Danielle Provansal
Joan Josep Pujadas

MAIG 1982

FUNDACIÓ
Fundació
JAUME
jaume
BOFILL
Bofill

SUMARI

- 1.- INTRODUCCIÓ. LA PROBLEMÀTICA NACIONAL A CATALUNYA.
- 2.- ESTAT DE LA QUESTIÓ. APORTACIONS DE LA INVESTIGACIÓ ANTROPOLÒGICA ALS ESTUDIS D'"ETNICITAT" I "NACIONALISME".
- 3.- UNITATS BÀSIQUES D'ANÀLISI.
 - 3.1.- ETNICITAT, NACIONALISME I FENÒMEN MIGRATORI.
 - 3.2.- INSTITUCIONS I IDENTITAT CULTURAL.
 - 3.3.- ELS SÍMBOLS D'IDENTITAT CULTURAL.
- 4.- UNITAT D'ESTUDI. TÈCNIQUES.
- 5.- BIBLIOGRAFIA.
- 6.- CURRICULA SOL.LICITANTS.

1.- INTRODUCCIÓ. LA PROBLEMÀTICA NACIONAL A CATALUNYA.

"La nació no és pas solament un conjunt de criteris abstractes i exteriors. La dimensió subjectiva, és a dir, - una consciència d'identitat nacional, no són pas menys importants. Evidentment, aquests factors subjectius no - cauen pas del cel: són el producte de certes condicions històriques, de persecucions, d'opressió, etc. Però això vol dir que l'autodeterminació ha de tenir un sentit més ampli: ha d'aplicar-se no solament a la separació sinó a l'ésser nacional mateix. No és un doctrinari saberut, armat d'una llista de 'criteris objectius' qui ha de determinar si una comunitat constitueix o no una nació, - ans aquesta comunitat mateixa". (Haupt i Lowy, 1978: 141).

En una etapa històrica com l'actual en què la dinàmica política de l'estat espanyol ha portat cap a l'intent de remodelar, d'articular l'estructura sociopolítica de les diferents nacions ("nacionalitats" i/o "regions") que componen - Espanya, es fa més necessari que mai aprofundir en les bases objectives i subjectives que han fet possible aquesta reacció contra la secular inèrcia centralista, basada en la idea d'Espanya com a nació-estat.

La història recent de Catalunya ens ha confirmat la hipòtesi que l'opresió i negació sistemàtiques de qualsevol - fórmula d'autodeterminació a nivell polític, econòmic i cultural és un element important per a la presa de consciència i aprofundiment del sentit d'identitat nacional. Pocs enclaus històrics ens mostren d'una manera tan palesa com els darrers anys del franquisme que la llibertat, la democràcia i l'autonomia són inseparables. L'Assemblea de Catalunya, per exemple, i altres instàncies socio-polítiques dels anys 60 o 70 ajudaren a demostrar com la lluita pels aspectes abans esmentats podia englobar amplis sectors socials que difícilment haurien pogut militar en un mateix front polític sense l'existència - d'aquest element catalitzador.

Volem destacar, doncs, el caràcter contrastiu que posseix tota manifestació d'identitat. La identitat suposa sempre la presència d'un concepte complementari, la diferència. La importància d'aquesta oposició complementària ha estat destacada per molts científics socials (especialment per F. Barth), fins el punt que D. Greenwood (1977: 82) afirma que "la identitat ètnica es defineix molt més per allò que no s'és que no pas per allò que s'és". En aquest sentit és fàcil comprovar que resulta molt més senzill trobar solidaritats i adhesions quan hom denuncia una situació no volguda que no pas quan s'hi tracta de donar alternatives. La clau del nostre problema, però, no rau en la simple constatació que un grup humà se sent diferent, ni tampoc és suficient numerar els diversos elements que sovint s'emmarquen en la categoria abstracta de "fets diferencials". Cal comprendre per què es genera i manté la consciència de diferenciació o, el que és el mateix, la identitat. Els elements invocats com a marcadors de diferenciació (llengua, raça, religió, folklore, etc.) són marcadors del sentit d'identitat, de pertinença al grup, però no són el motor de l'etnicitat. Aquest motor cal buscar-lo en la utilització instrumental i estratègica d'aquests elements per part de diferents grups socials, cosa que cal entendre en el marc històric i sociopolític on se situa la reivindicació de la diferència.

La unitat d'acció reivindicativa uneix i genera identitat; s'assembla molt a aquell estat precari d'equilibri anomenat "communitas" per V. Turner (1969: 96) i que significa la transició d'una estructura a una altra, d'un ordre social a un altre. La desestructuració, la liminalitat que representa el pas d'una situació a una altra ens marca el caràcter no acumulatiu, el caràcter discontinu del canvi social. Aquest fet invalida qualsevol aproximació substancialista al fenomen de la identitat, invalida fins i tot un substancialisme dinàmic o pseudo-històric. En el fet de sentir-se català, o espanyol, no hi ha cap experiència immutable i aquesta

percepció només és explicable en termes del context sociocultural específic que emmarca cada fenomen d'identificació. En aquest sentit Lévi-Strauss (1981: 369): "..... la identidad es una especie de fondo virtual al que nos es indispensable referirnos para explicar cierto número de cosas, pero sin - que tenga jamás una existencia real".

Malgrat aquesta discontinuïtat i en aparent contradicció ens trobem amb la persistència al llarg dels anys (segles fins i tot) d'una voluntat de persistir en la diferència per part dels catalans o, expressat en termes contrastius, d'una voluntat de no integrar-se (al menys totalment) a aquesta altra realitat més ampla que és Espanya. D'altra banda, i per complicar més les coses, veiem també com alguns dels símbols de la catalanitat es mantenen al llarg del temps, avançant la interpretació de la identitat catalana com un fenomen de continuum històric, de constant fluir uniforme i acumulatiu. En aquest sentit, hom sol relacionar la idea de continuïtat a l'existència de quelcom unit indisolublement a un poble o a un grup social en general, que es manté malgrat - les circumstàncies adverses, que reneix en moments determinats i que, en definitiva, s'immortalitza. Aquesta idea de - continuïtat es recolza en aquesta supervivència de factors - com la llengua, algunes institucions i costums, el folklore, etc.

És molt fàcil contraargumentar que si bé constatem l'existència d'uns referents simbòlics, per exemple, relativament estables al llarg del temps, la utilització que se'n fa és diferent en cada moment històric, en funció d'una adaptació contextual als valors, a les actituds, a les estratègies i a les condicions de contrast amb d'altres grups. El miratge de la perpetuació significant d'unitats simbòliques com ara la sardana, el seny, la llengua catalana, les quatre barres, la rauxa, els Segadors no ens han d'impedir de veure - que el seu valor de significació és làbil, bellugadís i que

transcendeix els suports materials de la forma, del significat, per mimetitzar-se amb els requeriments expressius de cada moment. La història que se'ns ensenya, els valors que ens són tramessos a través de l'educació, no són realitats absolutes, sinó, més aviat paradigmes oberts, susceptibles d'èsser modificats. Per això, la pervivència del que podríem anomenar suports materials de l'univers simbòlic no modifica en absolut l'afirmació anterior que no existeix continuïtat en el canvi social.

L'aparell simbòlic de tota cultura, de tot grup humà és l'instrument mitjançant el qual es fa possible la transmissió del sistema de representacions del que participen els membres d'un grup. Ara bé, aquest sistema, de caire ideològic, ni és immutable en el temps ni és homogeni, car la mateixa diferenciació social, de classe, fa que els diferents individus d'una societat es representin el món de forma parcialment diferent.

L'eix bàsic de tota investigació sobre identitat cultural haurà de centrar-se en l'estudi del sistema de representacions col·lectiu, o visió del món, en el sentit que a aquesta expressió dona L. Godman (1967:), o sigui: 1) com a resultat de la relació particular d'un grup amb el seu entorn i de la seva transformació, i de la relació entre els components d'aquest grup en aquest mateix procés de transformació, és a dir, a través de la història, i 2) com a un conjunt d'elements materials o objectius (històrics) i d'altres subjectius (Imaginaris o mítics) però sempre predicatius, és a dir, amb la finalitat d'ordenar llur coherència.

En concret, es tracta d'analitzar els mecanismes de generació i transformació simbòlica, de veure la interrelació entre canvi simbòlic, canvi en el sistema de representacions i canvi en el sistema socioeconòmic-polític. Dit amb d'altres paraules, es tracta de donar una dimensió cultural i

històrica a l'acció simbòlica, entesa com a sistema de comunicació, en el sentit generalitzat que dóna a aquest terme E. Leach (1979). Es tracta, en definitiva, de detectar la classe de relacions objectives que en un moment i espai determinats caracteritzen el grup que s'afirma com a unitat (des de la seva manera d'inserir-se en un conjunt ecològic determinat i desenvolupar estratègies tecnoeconòmiques adaptatives fins les relacions més complexes entre llurs membres) i comparant-ho amb d'altres períodes històrics del mateix grup detectar les diferències. Aquestes relacions són, al nostre entendre, les que ens ajudaran a explicar l'estructuració de certs elements subjectius, dins d'un determinat sistema de representació o visió del món particulars, així com la selecció d'aquells elements que esdevenen com a marcadors de diferenciació.

Un aspecte històric recent que, s'afegeix a aquesta ja llunyana pèrdua de la sobirania política per part de Catalunya i que marca profundament la complexitat de l'estudi de la problemàtica nacional i de la identitat catalana és el fet que Catalunya hagi esdevingut un enclau que ha rebut una forta immigració constituïda per contingents d'obriers i professionals d'arreu de l'estat espanyol. L'emmarcament de l'estudi de la catalanitat i del catalanisme haurà d'ésser sensible a aquesta variable. Serà necessari veure els perills de la simplificació del problema en termes d'una dualitat catalanisme/espanyolisme, al menys des del moment en què Catalunya és escenari complex de confrontacions "multiètniques", ja des de començaments del nostre segle. Les contradiccions entre la vocació integracionista i la marginalització dels immigrants (agreuada als darrers anys per llur segregació en veritables ghettos urbans) provoca no pocs motius de reflexió. D'altra banda, caldrà veure també la instrumentació "lerrouxista" que els defensors de la idea de estat-nació espanyol fan dels conflictes provocats per les contradiccions que suara esmentàvem.

Concretant el que s'ha dit fins ara, creiem que els objectius principals del nostre estudi sobre la problemàtica nacional a Catalunya haurien de recollir, com a mínim els següents punts:

1) Estudiar les percepcions (divergents o compartides) que diferents grups socials tenen dels elements que s'erigeixen en marcadors de diferenciació, així com la utilització de l'aparell simbòlic generat o recreat en cada moment històric. Es tracta, doncs, d'establir el repertori de símbols que és pertinent en cada situació específica, així com el marc contextual i situacional en què aquests símbols són utilitzats.

2) Estudiar el paper de certes institucions en la creació i manteniment de la consciència d'identitat, així com en la generació de símbols i d'accions que generin o vehiculin els sentiments de pertinença.

3) Estudiar els mecanismes de mobilització social, en èpoques de conflicte social i/o polític, amb especial atenció a les manipulacions simbòliques i als alineaments ideològics.

4) Estudiar els processos migratoris dins Catalunya, com a elements de complexització i contrast, en el marc dels quals es produeixen nous intercanvis simbòlics i processos d'identificació.

5) Estudiar la praxis política d'ençà 1977, des del punt de vista de la definició nacional de cada partit i de la relació de l'escenari polític català amb la de la resta de l'estat espanyol. Es tracta, sobre tot, d'analitzar la solució que cada grup dona al tema de la catalanització dins l'àmbit de l'ensenyament, el funcionariat, els mitjans de comunicació i les manifestacions culturals en general, etc, tenint en compte la franja de l'electorat a la que s'adreça cada grup polític.

2.- ESTAT DE LA QUESTIÓ. APORTACIONS DE LA INVESTIGACIÓ ANTROPOLÓGICA ALS ESTUDIS D'"ETNICITAT" I "NACIONALISME".

El nacionalisme ha estat un vell tema d'estudi i fins i tot de preocupació per part de's científics socials, però - s'és lluny d'haver aconseguit un acord respecte a l'abast - del tema, la terminologia a emprar, i àdhuc la valoració que hom pot donar al fenomen. I és necessari parlar de valoració perquè en aquest cas -per les implicacions emocionals del fet analitzat- la assignació de valor ha estat prèvia a l'aclaració conceptual.

Des de les dues vessants més significatives de la sociologia de finals del segle passat: la durkheimiana i la marxista, les valoracions són pràcticament oposades.

Per a Durkheim, el grup de pertinença és la matèria a - partir de la qual es constitueix la identitat individual, el motllo formal en què s'estructuren la percepció del món, les idees religioses i fins i tot les nocions d'espai temporals. No parla de nació, però la seva idea de grupo de pertinença caracteritzat per la unitat cultural i la relació amb un territori determinat, abasteix un camp semàntic al que solament manca l'organització política per a coincidir amb la nació, constituïda així en realitat primigènia de la que deriven - tots els valors del grup.

La identificació de ambdós conceptes: grup de pertença i nació, fou feta pels nacionalistes alemanys (Fichte, List, Herder) incloent com element determinant l'especificitat racial. D'aquesta manera, separant-lo dels aspectes culturals, i com a tals, contingents, el concepte de "nació" adquiria una dimensió biològica i atemporal que permetia rastrejar els seus orígens en etapes anteriors a l'existència mateixa de - les nacions, i es transformava en "essència" manipulable políticament.

A l'altre extrem valoratiu el de Marx, la nació (que ell identifica amb nació-estat) és denunciada com un instrument d'una classe social, la burgesia que la fa servir com a eina per afermar la dominació sobre el proletariat. En "La guerra civil a França" (pàg. 134) diu: "La dominació de classe ja no es pot disfressar sota l'uniforme nacional. Tots els governs nacionals són un de sol contra el proletariat". Malgrat l'intent dels austromarxistes (com Otto Bauer) de matissar aquest plantejament, això es dóna en branques segregades del moviment marxista central que continua fins a Lenin reivindicant "l'internacionalisme proletari" (1974: 84 i ss.) i fent una dura crítica del "nacionalisme-burgés" per bé que Lenin incorpora la consigna de l'autodeterminació de les nacions.

Aquestes posicions oposades parteixen de dos referents mentals diferents. Per a Durkheim, el model és el d'una societat homogènia, unida pels llaços que Ferdinand Tönnies anomena comunitat o "gemeinschaft", model aquest que coincideix amb el model antropològic clàssic, mentre que el referent explícit de Marx és el d'una societat (gesellschaft) dividida en classes amb interessos contraposats, els quals palesen la dinàmica de la història. Resta aleshores poc espai teòric per a conceptualitzar comunitats d'interessos de base territorial cultural o ètnica i Marx recela que el policlassisme inherent a aquestes conceptualitzacions encobreixi i dissimuli, en benefici dels grups dominants, els interessos de classe objectius. Però malgrat que aquesta condemna està ben basada en els fets (i l'ús que han fet els estats faixistes del concepte de nació, excusa de l'obligació d'aportar més proves) des d'el punt de vista teòric implica una generalització abusiva. No hi ha en el marxisme tradicional més que esporàdics intents de separar conceptualment les "nacions-estat" de les nacions incloses en unitats polítiques més grans, i així cau en la mateixa simplificació que la concepció liberal burgesa, i per altra banda tampoc aprofundeix

en la possibilitat de la utilització política d'aquest concepte. Ja que si bé, com diu Parsons (1964: 188), "El nacionalisme absorbeix moltes de les forces motivacionals no solament de la comunitat sinó també de la solidaritat ètnica", -únicament especials contingències històriques han determinat que fos usat per la burgesia i no per altres classes socials, al servei de projectes polítics diferents. D'altra banda no és el nacionalisme l'únic aspecte que ha utilitzat la burgesia en el seu projecte d'estructurar la societat moderna a -benefici seu, sinó que també ha fet servir la ciència, l'art, la tècnica, i això no implica que siguin camp vedat per les altres classes socials.

Però encara que hom superi aqueix prejudici ideològic, hi ha un condicionant epistemològic que ha retardat l'aproximació del marxisme a la problemàtica nacionalista, i és la -mateixa lògica del materialisme dialèctic, que duu a preferir com a unitats d'anàlisi els cicles econòmics complets (Modes de producció) en llurs concrecions empíriques de formacions econòmiques-socials, que no tenen perquè coincidir amb les fronteres polítiques. Aquest anar del macromodel a les realitats concretes ha fet amb freqüència que els fenòmens nacionalistes es veiessin com a epifenòmens (i en això coincideix novament amb el model lògic liberal), com a manifestacions residuals de situacions històricament superades.

Des d'aquest punt de vista, l'antropologia, condicionada per la seva història a partir de l'extrem oposat, anàlisi concret de petits grups humans per realitzar des d'aqueixa -base les seves elaboracions teòriques, ha trobat menys obstacles epistemològics per incloure dins la seva anàlisi els fenòmens de sentit de pertinença, ja que l'antropologia s'ha centrat en l'estudi de les "cultures", no ha pogut pas ignorar que aquestes inclouen sempre símbols d'identitat, rituals de pertinença i un determinat retall de l'univers en "nosaltres" i els "altres". Passar d'aqueixa constatació a l'estudi

de les nacionalitats era passar de l'univers de les "comunitats" al de les societats estratificades i el salt, si bé implicava riscos teòrics, no significava pas un canvi significatiu del centre d'interés. La introducció del concepte de "etnicitat" va permetre (si bé amb el risc de reintroduir propostes essencialistes) adequar el nou camp d'estudi al bagatge d'aportacions acumulades per l'antropologia en cent anys d'estudi de comunitats senzilles.

Però això significava que havia de replantejar el model a partir del qual es conceptualitzava la pertinença al grup. Mentre que per l'antropologia clàssica la inclusió es feia per simple pertinença (solidaritat ètnica) amb exclusió d'estrany i estrangers, al passar a l'anàlisi de societats complexes resulta necessari incloure com a criteri la identitat d'interessos, és a dir, la pertinença a classes. Això fracciona de forma horitzontal el model i li dona una complexitat que els antropòlegs clàssics no van haver d'abordar. A més, amplia el ventall dels indicadors de pertinença a partir dels quals cada grup pot optar, la delimitació per àmbit geogràfic (viscut o conegut com a propi) i la dels sistemes de símbols compartits (llengua, religió i d'altres elements que integren una cultura)¹ que poden entrar en competència amb la pertinença al grup d'interessos comuns o classe social o coincidir amb ells, segons els projectes sobre els que s'articuli l'acció del grup. I aquest "projecte", aquesta conducta dirigida a fins, és un altre element diferenciador del sentit de pertinença tradicionalment estudiar per l'antropologia (en què el fi era l'implícit a l'autoconservació del grup com a tal) i els moderns estudis de nacionalisme.

La major part dels estudis sobre etnicitat s'han centrat en el descobriment i anàlisis d'aquells elements que permeten diferenciar un grup ètnic d'un altre, bo i aconseguint consta-

1.- Entre aquests símbols poden assenyalar-se, com indica Nadel, la suges^{tió} que representa l'existència mateixa de categories conceptuais que designen el grup "l'existència de noms que descriuen classes de persones" o rètols de rol (1966: 88).

tar una situació de contrast, però sense considerar, amb tot, la causalitat de tal contrast, allò que el genera. D'aquesta manera, hom fonamenta l'estudi de l'etnicitat en l'oposició complementària de diversos grups ètnics en un marc institucional de més gran abast, la qual cosa hom concreta en afirmacions com aquesta: "Les solidaritats ètniques assoleixen -significació solament en els termes relacionals 'nosaltres-ells'" (Esman, 1977: 372), o bé "La identitat ètnica es defineix molt més per allò que no s'és que no pas per allò que s'és" (Greenwood, 1977: 82). En aquesta vessant, F. Barth, en un dels seus treballs programàtics més interessants, proposa centrar-se en la definició dels límits dels grups ètnics (1976: 17). Hom dirigeix els principals esforços, per tant, cap a la delimitació dels trets distintius de cada grup ètnic, adés amb un accent marcadament essencialista, de manera que aquests trets apareixen com atemporals i, en conseqüència, inmutables: adés destacant el caràcter contextual, mal.leable i variable de l'etnicitat. A més, uns autors fan èmfasi en els aspectes ideològics, en el simbolisme dels signes d'identitat; i en canvi per altres són els aspectes econòmics els que serveixen per a explicar la reivindicació ètnica.

L'etnicitat sol estudiar-se en relació al canvi social. Hom considera que la modernització ha d'afectar necessàriament la identitat ètnica, a través, bàsicament, de l'impacte dels medis de comunicació que, posant en contacte diferents societats, genera noves concepcions sobre el treball, el benestar i la vida social en general. Tanmateix hom concep el resultat d'aquest impacte de manera ben divergent: per a uns, la modernització elimina totalment l'etnicitat; per a altres, en canvi, l'estimula. Aquestes dues grans tendències ens serviran com a marc on anar presentant a continuació les diferents aproximacions sobre l'etnicitat.

* * * *

Hom pot concebre la modernització com un procés en el qual les societats o grups "tradicionals" van canviant en manllevar tota una sèrie d'elements "moderns", "occidentals" o "urbanitzats", procés en el qual les peculiaritats distintives dels grups tradicionals van desapareixent en forma progressiva per abocar-se inevitablement en la uniformització. Des d'aquesta perspectiva l'etnicitat es relaciona amb tot allò que és distintiu, peculiar, tradicional. L'anomenat regionalisme suposa una vinculació obstinada a la tradició, que dificulta la modernització i impedeix el desenvolupament econòmic, desenvolupament que, des de l'òptica liberal-burguesa, només esdevé realitzable en el marc d'una nació-estat. Hom pensa que la modernització pressuposa, per tant, la desaparició de la tradició i, amb ella la del regionalisme, i condueix a una assimilació cultural.

Les obres de K.W. Deutsch i W.J. Foltz (1963), així com de B. Akzin (1964) són les que més han influït en els antropòlegs afins a aquesta concepció. Prenent com a punt de referència l'Europa occidental del segle XX, aquests autors consideren a França, Gran Bretanya, Itàlia, Espanya, Alemanya.. com a models on s'ha aconseguit l'ideal de la nació-estat amb assimilació progressiva de llurs pobles, d'antuvi diferenciats culturalment. L'un i els altres volen mostrar els processos integradors que condueixen a la construcció de la nació que, no ho oblidem, es consideren els mateixos que bas teixen l'estat. El ressorgiment dels nacionalismes de dues dècades ençà no va passar en crisi aquesta concepció integracionista, bé que obligà a matisar-la, tot considerant-los com a alteracions de l'equilibri social que, no obstant això, no aconsegueixen destruir (vegeu, per exemple, W. Bell i W.E. Freeman, 1974). Des d'una perspectiva aparentment oposada a la integracionista, diferents autors mostren situacions de pluralitat ètnica (L. Kuper i M.G. Smith, eds. 1969), èmfasi que de cap manera es contradiu amb la perspectiva assimilacionista, atès que hom descriu situacions considerades com a

prèvies a una futura integració nacional; integració que, -
malgrat tot, és percebuda com el punt terminal cap el qual
tot estat es dirigeix, seguint camins més o menys complexes.

¿Per què, llavors, malgrat els processos d'integració i
assimilació, persisteixen situacions de diferenciació ètnica
en estats constituïts de força temps ençà?. Senzillament, -
perquè la modernització s'ha realitzat de manera imperfecta,
perquè no ha arribat a tot arreu, i en aquests llocs és on
hom detecta un més gran predomini dels processos d'identitat
ètnica, que es consideren vinculats a un tradicionalisme ar-
caïtzant. Aquesta idea general pot formular-se, no obstant
això, de diverses maneres:

1) La teoria del CENTRE-PERIFERIA explica la presència
de l'etnicitat per l'exclusió i llunyania de certes zones -
(les perifèriques) respecte als centres de poder. El desequi
libri del centre-perifèria es basa, doncs, en la idea que la
comunitat ètnica en conflicte s'ha mantingut històricament -
al marge o fora del sistema, és a dir, de les coordenades do
minants de la societat en conjunt, o, el que és la mateixa
cosa, en la perifèria de les estructures econòmiques, cultu-
rals, polítiques i institucionals de la nació-estat de la
qual formen part. La dialèctica centre-perifèria es basa, -
justament, en la lluita entre l'estat per a imposar un únic
cos legal, institucional, cultural per a tots els seus mem-
bres i aquells grups que intenten mantenir les peculiaritats
i diversitats dins aquest estat. Aquesta idea, carregada de
simplisme i de mecanicisme està present en altres formula-
cions, amb les quals sovint s'interfereix, per la qual cosa
no insistirem ara en això. Destaquem, malgrat tot, que la -
dualitat centre-perifèria pot interpretar-se en un sentit -
espacial-geogràfic, però també, metafòricament, en un sentit
social, considerant com a perifèrics grups socials marginats
per baixos nivells de renda o d'educació, o per altres causes.
I amb això ens endinsem en una altra de les formulacions so-
bre l'etnicitat.

2) La teoria de les ÉLITS concep la reivindicació ètnica com a resultat de la persuasió que uns líders carismàtics exerceixen sobre el conjunt de la població. Per això resulta rellevant estudiar les tècniques de mobilització utilitzades per aquests activistes, així com les seves característiques, motivacions i adscripció social. Quins són aquests líders? - w.R. Beer (1977) y M.J. Esman els caracteritzen com a professionals frustrats davant la manca d'oportunitats en les seves regions perifèriques. Vegem-ho en paraules de M.J. Esman:

"Com a la major part dels moviments de protesta, els principals components del moviment etnoregionals són persones relativament ben educades, entre les quals s'inclouen professors i tècnics, amb un estàndar molt baix respecte a les seves expectatives d'ingressos, de reconeixement social i d'oportunitats per al exercici del poder i la influència. En reacció contra les frustracions materials i psíquiques de la marginalitat, aquests activistes prenen riscos considerables en immiscir-se en moviments etnoregionals" (1977: 376-7).

No cal pas assenyalar el reduccionisme d'una interpretació d'aquesta mena, que busca l'explicació d'un fenomen col·lectiu només en l'actuació d'uns professionals arrauxats pel despit. El que interessa destacar, a més a més, és que hom vincula la reivindicació ètnica a un sol grup social (la qual cosa no treu que pugui mobilitzar a sectors més amplis) de manera que sense ell la reivindicació desapareix. Hom considera que la modernització, en oferir noves oportunitats als membres d'aquestes èlits, les lliga al govern central i les converteix en depenents. Segons P. Schneider, J. Schneider i E. Hansen (1972), en els països de la Mediterrània occidental aquest fet es produeix paral·lelament a una decadència de les institucions regionals, al sorgiment d'organitzacions informals i a la anihilació del regionalisme, cosa que, aplicada mecànicament al cas de Catalunya va fer afirmar, per exemple, a E. Hansen (veure 1977 i 1978) que "la modernització impulsada pel règim de Franco havia desintegrat el regionalisme català".

3) La teoria de la MARGINALITAT parteix del pressupòsit de l'existència d'una precarietat econòmica generalitzada en el marc d'una àrea geogràfica limitada, que provoca la reacció de la gent contra la font d'aquesta penúria. La marginalitat econòmica pot anar acompanyada de l'absència total o parcial de mecanismes legals que possibilitin una autonomia cultural, política, etc. en relació a l'aparell central de l'estat, cosa que en conjunt origina unes relacions de dependència. Per W. Bell la situació de marginalitat deriva del procés de construcció de la nació (llegeixi's nació-estat), en el qual es generen diferències en el control del poder i dels recursos; el nacionalisme constitueix segons W. Bell una reivindicació d'igualtat, en contra de la discriminació de les zones deprimides en el context d'estats més amplis.

Sota aquesta concepció, eminentment economicista, resulta impossible situar el nacionalisme en el marc de l'Estat espanyol. El mateix W. Bell (1974: 298-9) reconeix que el cas del País Basc contradiu el model general proposat per ell, ja que no es tracta d'una zona econòmicament deprimida en relació a la resta d'Espanya, i proposa considerar-lo com un "cas excepcional".

El problema d'aquest enfoc rau en la identificació de dependència, marginalitat i precarietat econòmica. Pensem que la dependència no és condició única ni suficient per a generar marginalitat i precarietat. Posem un exemple ben a prop nostre. Pot considerar-se Catalunya en situació de dependència respecte a l'Estat Espanyol?. Creiem que sí, tan econòmicament com política: diem això perquè l'alta burgesia catalana aconseguí precisament la seva posició privilegiada gràcies al proteccionisme econòmic del govern central que, iniciat el 1717, oferí una contrapartida a la pèrdua definitiva de l'autonomia catalana, assegurant el comerç per l'interior d'Espanya i pels territoris d'ultramar, que fins aquell moment havien estat reservats a la Corona de Castella.

La renúncia al lliurecanvisme, per la por de la burgesia a la competència comercial i industrial en el marc internacional, significà passar a una situació de dependència econòmica que, en aquest cas, no es transformà en precarietat, sinó que fou emprada pragmàticament per als interessos de classe de la burgesia catalana i de les èlits estatals, l'aliança de les quals solament pot entendre's des d'una perspectiva històrica. La dependència, entesa en aquest sentit més ampli, pot significar també la cristal·lització de moviments ètnics.

* * * *

Fins ara hem examinat la perspectiva d'aquells que conceben la modernització com a un procés uniformitzant, sustentador de les forces integracionistes que conflueixen en la nació-estat. Les crítiques que sovint s'han fet a aquesta concepció incideixen en la simplificació esquemàtica que rau en la reducció dels processos històrics a una seqüència unil·linial, segons la qual una societat "tradicional" es transforma en una altra de "moderna". No fa gaire hom ha intentat fer front a aquesta crítica tot modificant la concepció dels efectes resultants de la modernització. En concret, D.C. Tipps ens diu:

"Hom no pot correlacionar simplement la modernització amb la destrucció de la tradició, atès que això darrer no és pas un prerrequisit de la modernització -ja que en molts casos les institucions i els valors "tradicionals" poden facilitar en comptes d'impedir els canvis socials que normalment hom associa a la modernització".
(1973: 241).

Per consegüent, per aquesta orientació, cal tenir en compte els trets distintius del context local o regional en què la modernització es produeix per a detectar les variants

de tal procés. En aquest sentit, i pel que fa a l'etnicitat, hom concep que la modernització fragmenta els estats, en accentuar-s'hi els moviments ètnics (vegeu, per exemple, E. - Gellner, 1974; W. Connor, 1976; A. Said i L. Simmons, 1976). Això té, bàsicament, dues raons: 1) el desenvolupament econòmic, que genera el desig de procedir a una millor racionalització dels recursos tot descentralitzant llur gestió i, 2) l'acció dels medis de comunicació de masses, que fan conèixer els avenços aconseguits per diversos grups ètnics a qualsevol lloc del món. Aquesta concepció és, per tant, oposada a la integracionista, tot i abocant-se cap a l'estudi dels moviments etnonacionals sorgits en diferents estats. Ultra això hom constata el reduït nombre d'estats que inclouen una sola nació, així com els nombrosos conflictes que d'uns vint anys ençà han tingut caràcter ètnic (A. Said i L. Simmons, 1976: 16-17). Vegem algunes formulacions:

1) La teoria de l'ALIENACIÓ presenta la reivindicació ètnica com una lluita per la defensa de la identitat del grup enfront a l'anomia, a la despersonalització i racionalització de la societat de masses representada per la nació-estat. Hom percep l'avenç tècnic i el desenvolupament econòmic com quelcom que allunya l'home de la natura, el converteix en un apèndix de les màquines, accentua l'individualisme i provoca la insolidaritat. La identitat ètnica inclou el que C. Geertz (1963) ha anomenat comunalisme base del reforçament dels llaços primordials, del retorn al localisme, de l'exaltament de vells costums pel fet mateix d'ésser considerats com a propis, distintius i, per tant, inalienables.

Hom considera que la formació de comunes, els moviments de caire religiós, o el radicalisme intel·lectual constitueixen unes altres manifestacions del mateix fenomen que origina l'etnicitat, intents tots ells de lluitar contra la despersonalització, cosa que A. Said i L. Simmons qualifiquen com a comportaments neoètnics (1976: 33-42), i que hom podria

agrupar sota el mateix lema: "el-que-és-petit-és-bell". Ultra això es pensa que la descentralització dels nuclis de decissió política ha de permetre un més gran coneixement i millor solució dels problemes i, a més a més, una major participació democràtica.

Tots aquests elements són presents, sens dubte, en bona part dels moviments ètnics. Altra cosa és que la teoria de l'alienació, basant-se gairebé de manera exclusiva en conceptualitzacions emicistes, tingui les condicions suficients per explicar un fenomen com el de l'etnicitat, de tan gran envergadura. La teoria de l'alienació cau, al nostre entendre, en un marcat essencialisme i simplisme, en reduir els moviments socials a simples epifenòmens de les configuracions ideològiques o psíquiques d'un grup.

2) El desenvolupament dels mitjans de comunicació, com a conseqüència de la modernització, té per W. Connor una importància decisiva de cara a estimular els "moviments etnonacionals". A través d'aquests mitjans s'han difós les idees relatives al dret d'autodeterminació dels pobles, així com els assoliments d'alguns d'ells. Això és el que W. Connor (1977: 29) anomena EFECTE DE DEMOSTRACIÓ: els moviments etnonacionals d'un estat poden provocar una reacció en cadena, dinamitzant processos adormits en altres estats. Així, hom pensa, per exemple, que la pèrdua de les colònies i la subsequent pèrdua de prestigi per part dels diferents imperis europeus, provocà o reactivà la lluita ètnica dins la mateixa societat metropolitana. A França, per exemple, després de la pèrdua d'Argèlia, les lluites dels grups bretons, occitans, alsacians, bascs, catalans i corsos es revitalitzà. A Gran Bretanya, coincidí la pèrdua de l'imperi colonial amb un augment de l'etnicitat galesa, irlandesa (del nord) i escocesa.

Podem esmentar, tanmateix, a tall de contra-exemple la constitució de la República d'Irlanda el 1926, que assolí la independència just en el moment de més gran esplendor de l'Imperi Britànic. I amb això voldríem al·ludir al fet que els processos d'etnicitat no depenen solament del grau de prestigi de l'etnia o nació dominant dins l'estat, sinó també de dinàmiques internes dins cada nació o comunitat ètnica i de les relacions d'aquesta amb l'estat, sense que això negui la influència de les circumstàncies que, adés en el marc internacional, adés dins d'un mateix estat provoquen els "efectes de demostració" esmentats.

* * * *

Suara assenyalàvem que els estudis sobre l'etnicitat s'iniciaren en els països colonials, aplicant-s'hi, però, les concepcions europeo-burgeses que identifiquen nació i estat. Sobre això influí, és clar, la procedència i adscripció teòrica dels investigadors, els quals interpretaren els esforços d'unitat que diversos grups ètnics feren per tal d'assolir la independència de la metròpoli, com un signe pregon de les forces integracionistes que generen la construcció de l'estat. Com a reacció davant aquest eurocentrisme, alguns investigadors començaren a emprar paraules enconyades per l'anomenat Tercer Món, bo i revertint-les a l'anàlisi de la societat europea. D'aquesta manera, M. Hechter, (1975), per exemple, anomena com a COLONIALISME INTERN la situació d'algunes zones respecte al conjunt de l'estat. El seu intent, consisteix, en realitat, en una aplicació de la teoria de la marginalitat, que M. Hechter enriqueix en assenyalar que la desigualtat econòmica no és condició suficient perquè surgui l'"etnorregionalisme". Cal que hi hagi, també, una "divisió cultural del treball" de tipus jeràrquic, de manera que uns grups ètnics ocupin les posicions de prestigi, mentre

els altres ocupen les menys desitjades, la qual cosa fa que les unitats regionals esdevinguin colònies internes d'un estat, fet que precipita la formació de moviments "etno-regionalistes" protagonitzats per les capes populars de la població.

De manera semblant a la de la teoria de la marginalitat, M. Hechter no pot aplicar el seu model a Catalunya i al País Basc; tampoc, diu ell, a Escòcia. Per aquesta causa, uns anys més tard (1979) M. Hechter publica, en col.laboració amb M. Levi, un article, que qualifiquen de temptatiu on s'intenta ampliar el model presentat: Es conceben dos grans mecanismes per la formació dels grups ètnics, ambdós basats en la "divisió cultural del treball".

Un d'aquests mecanismes és el que suara hem descrit, basat en una divisió jeràrquica del treball, que genera el colonialisme intern. L'altre es fonamenta en una divisió segmentària del treball, és a dir, divisió dins les fronteres mateixes de la comunitat ètnica, la qual cosa esdevé de la incorporació a l'estat d'una societat que tenia ja ella mateixa aparell d'estat i gaudia, per tant, d'unes especificitats institucionals, culturals i històriques que la feren difícilment assimilable per les forces centralistes del nou estat. Aquest segon mecanisme origina una ECONOMIA PERIFERICA, que perfectament pot estar més desenvolupada que la del nucli integrador. M. Hechter i M. Levi consideren que en aquest cas la reivindicació ètnica és assumida pels estrats més alts de la població, en un intent de mantenir llurs privilegis.

Pensem que en aquest article hi ha, encara, dues limitacions importants: 1) reduir de nou el nacionalisme a l'alienació de la perifèria, i mantenir en definitiva el dualisme centre-perifèria, i 2) vincular la reivindicació ètnica a un sol grup social (les capes populars en el cas del "colonialisme intern", les capes privilegiades en les "economies pe-

rifèriques"). No obstant això, M. Hechter i M. Levi fan una aportació substancial al nostre entendre: el "colonialisme - intern" i l'"economia perifèrica" difereixen perquè els mecanismes de formació de l'estat no foren els mateixos a l'un i l'altre cas. Aquesta idea no és desenvolupada pels autors i, malgrat això, ens sembla de gran importància per explicar, - justament, la causalitat dels moviments ètnics, així com el diferent caràcter que adopten.

* * * *

A partir de tota la revisió anterior podem concloure - que hi ha dues menes de monolitisme esterilitzant. En primer lloc, entendre l'ètnic com un tot homogeni, on s'inclouen si tuacions que considerem mol diferents, per exemple:

a) El cas de minories ètniques i racials a països altament desenvolupats, com és el cas de Canadà o EEUU (jueus, - negres, italians, polacs, irlandesos, hispànics).

b) El cas dels "ghettos" urbans a Amèrica Llatina com - a resultat de les migracions masives, de les que Mèxic D.D. i Lima en són exemples pregonos. També és aquest el cas de - moltes ciutats d'Àsia i Àfrica.

c) El cas dels moviments nacionalistes, amb una base - històrica i geogràfica (el cas irlandès i escocès a Gran Bre tanya; el cas basc, català, gallec, andalús o canari a Espa- nya; el cas bretó, basc, català o occità a França; el cas de cròates i macedonis a Iugoslàvia, etc.).

Dins del concepte comunitat ètnica s'integren, per con- següent, conceptualitzacions tan desiguals i divergents com la nació, nacionalitat, país, poble, regió, minoria ètnica i, eventualment, la de grup tribal.

El segon monolitisme observat és la preponderància hegemònica del neofuncionalisme com a marc de referència teòrica i metodològica. Les nostres posicions crítiques a les mancances i reduccions a tals plantejaments poden resumir-se en les següents:

1) Observem la manca d'una veritable perspectiva comparativa, amb la consegüent substancialització dels casos específics que són objecte d'estudi, reduint com a molt els processos ètnics a l'acció d'èlits activistes, a la reacció davant el sentiment d'alienació, a la precarietat econòmica, o, a fi de comptes, a la relació entre centre i perifèria. Tots aquests plantejaments, com hem vist, no són tant el resultat d'un enfoc comparatiu, com de posicions apriorístiques, emmarcades pels axiomes de la modernització i del predomini de la nació-estat.

2) La identificació del termes nació i estat, i la utilització, per tant, de forma confusionària, dels termes nacionalisme (= identitat amb / fidelitat a la nació-estat) i regionalisme (= identitat amb / fidelitat a una part de la nació-estat), la qual cosa suposa, a més, la negació de l'existència d'estats plurinacionals.

3) L'oblit sistemàtic de les repercussions dels conflictes de classe en els conflictes ètnics; és a dir, tenir la tendència a interpretar a aquests darrers com a substitutius dels primers.

4) Reduir la lluita ètnica a lluites sectorials definides d'acord amb unes característiques tangibles o amb els símbols de la lluita ètnica en qüestió. Són, per tant, reduccionistes els intents de restringir, per exemple, el problema irlandès a l'esfera religiosa, el quebecois a la llengua, o l'"apartheid" a l'estigmatització racial.

En definitiva, hom no pot entendre l'etnicitat sense fer referència a allò que la genera, sense al·ludir a les causes per les quals un grup social persisteix en reivindicar les seves diferències. Fixem-nos en la impossibilitat de definir un grup ètnic per la posessió d'una mateixa classe de trets i destaquem, en canvi, el fet que aquests trets varien d'acord amb cada grup ètnic (la llengua per uns, la religió, la raça, o les institucions, o el territori, o els antecedents històrics, o una combinació d'ells per altres). En altres paraules, la presència de trets diferencials en un grup humà és condició necessària, però no suficient per a que es configuri la identitat ètnica; podríem considerar-los com la matèria prima de l'etnicitat, però no són els catalitzadors que la fan funcionar. En conseqüència, amb tot i que resulta de gran interès conèixer quins són els trets que cada grup ètnic considera com a marcadors de diferenciació, és molt més important endinsar-se en les causes per les quals un grup social fa seva aquesta consciència diferenciadora. I per fer-ho cal al·ludir a l'estructura de l'estat, marc contextual on els processos ètnics assoleixen sempre llur manifestació, i cal al·ludir, en conseqüència, a les divisions de classes i a llur articulació amb els processos ètnics.

És aquest marc estatal el que ens ha de permetre distingir fenòmens estructuralment tan diferents com:

1) Els moviments colonials, culturalment no homogenis, i constituïts, normalment, per diferents grups ètnics, el llaç d'unió dels quals és la lluita front a la metròpoli a fi d'assolir la independència. La divisió del treball en els països colonitzats sovint es fonamenta en les divisions ètniques: així, per exemple, els colonitzadors ocupen les posicions de privilegi, mentre els indígenes són relegats als estrats socials més baixos (Sudàfrica, Rhodèsia). En altres casos, l'imperi colonial adopta l'estratègia de reforçar el poder del grup tribal (o casta, en el seu cas) que millor -

serveixi als interessos de la política de l'administració colonial, donant-li un estatus per sobre dels altres grups (Uganda, Nigèria, Birmània, Índia). En tots els casos, el domini de classe apareix sota la forma d'un conflicte ètnic.

2) Les minories ètniques, constituïdes per grups d'individus que assumeixen consciència d'identitat en condicions de gran heterogeneïtat cultural. El surgiment de les minories ètniques està relacionat amb la formació de grans concentracions urbanes en el procés d'industrialització: els desplaçaments massius de població cap a les ciutats dificulten sovint la integració, sobretot si els immigrants es concentren en barris suburbials extrems. El mateix fenomen d'expansió del capitalisme explica la presència de minories ètniques a estats recents, constituïts per la colonització de territoris no habitats o dels que pràcticament s'exterminà la població indígena (EEUU, Austràlia). L'heterogeneïtat cultural que esdevé d'aquests moviments de població no és, malgrat tot, condició suficient per originar minories ètniques: ha d'anar acompanyada d'una divisió del treball que segueix les línies de la divisió ètnica, de manera que uns grups assoleixin unes posicions més favorables que no pas uns altres. Per això, l'aspiració de les minories ètniques és la d'aconseguir el reconeixement de llur especificitat dins l'estat establert, adés per a conservar posicions de privilegi (com és ara el cas dels jueus als EEUU), adés, per a reivindicar la igualtat en drets civils i una consideració social (com és el cas de negres i hispànics, també als EEUU).

3) Els regionalismes sorgeixen en el marc d'estats constituïts en base a l'assimilació de pobles culturalment diferents. Constitueixen moviments que busquen assolir el reconeixement de les especificitats culturals d'un grup social en el marc d'aquest estat. El regionalisme no qüestiona pas la forma de l'estat, sinó que, al contrari, intenta aconseguir del govern el respecte als atributs culturals propis. -

Per això, els regionalismes són perfectament assumibles en una nació-estat, i compatibles amb un nacionalisme d'estat de caire integracionista.

4) Els nacionalismes (que anomenem també etnonacionalismes per a distingir-los dels nacionalismes d'estat) prenen la forma d'una lluita contra l'estat uniformitzant per part de grups que, igual que en el cas anterior, són culturalment homogenis. La gran diferència respecte als regionalismes és que, a les demandes de reconeixement d'una especificitat cultural, cal afegir la presència d'un projecte polític que qüestiona l'estructura mateixa de la nació-estat. El caràcter d'aquest projecte polític, les formes que pren la reivindicació nacionalista i els èxits assolits, depenen de diversos factors, entre els quals cal comptar tant l'estructura interna de la comunitat nacional, com la resposta i el grau de tolerància de les institucions de l'estat.

El que suara hem presentat no és tant una tipologia com un intent de diferenciar, tal com ja esmentavem, uns fenòmens estructuralment molt diversos, els quals han estat etiquetats sota el mateix rètol d'etnicitat. L'ètnic, no és, en conseqüència, homogeni, i per bé que podem reservar el terme ETNICITAT per a referir-nos d'una manera general als processos d'identitat col·lectiva d'un grup social (no podem subtreure'ns així com així de l'herència dels nostres antecessors!), pensem que a l'hora d'analitzar la identitat ètnica cal tenir en compte les diferents formes de la seva manifestació (moviments colonials, minories ètniques, regionalismes, nacionalismes). Volem insistir, a més, en el caràcter eminentment contextual d'aquests fenòmens, per la qual cosa, en analitzar-los, hom ha de considerar les possibles modificacions que poden produir-se en el decurs històric. Així, per exemple, regionalismes poden convertir-se en nacionalismes (el cas d'Andalusia n'és un bon exemple), minories ètniques poden evolucionar en moviments nacionalistes (com és ara el cas dels quebecois a Canadà).

Si l'ètnic no és homogeni, les societats on les comuni-
tats ètniques s'inclouen tampoc ho són. Cal, en conseqüència
delimitar el paper que els interessos de classe juguen en -
els processos de reivindicació ètnica, bo i explicant quan i
per què tals reivindicacions es produeixen, quins grups so-
cials les fan seves i com s'empren els símbols d'identitat -
ètnica. Llengua, religió, raça i qualsevol altre símbol cul-
tural en general, funcionen com a marcadors del sentit d'iden-
titat, de pertinença al grup, però no són, ells mateixos, el
motor de l'etnicitat. El motor, en canvi, cal trobar-lo en
la utilització instrumental i estratègica d'aquests símbols
per part de diferents grups socials, de cara a la consecució
dels seus interessos de classe.

3.- UNITATS BÀSIQUES D'ANÀLISI.

3.1.- ETNICITAT, NACIONALISME I FENOMEN MIGRATORI.

3.1.1.- Introducció: justificació. Un estudi de l'etnicitat i del nacionalisme a Catalunya a partir del segle passat no seria complet si no tingués en compte el fenomen migratori, no tant perquè marca un límit objectiu al projecte nacional català -com sovint s'ha subratllat a la literatura- com perquè entre ambdós fenòmens existeix una interdependència estructural històricament delimitables que convé analitzar detalladament en totes les seves facetes i tota la seva complexitat mitjançant un aparell conceptual adequat. És per això que creiem que primer cal elaborar un marc teòric-metodològic que ajudi a abordar la qüestió globalment i que eviti de tractar-la com un sector parcial i aïllat d'una realitat de natura distinta ("la realitat del migrant"). A més, -convé considerar-la en el seu moviment per poder explicar - les transformacions que hi ha hagut al llarg d'aquest segle tant en aquesta realitat particular com en el context sociopolític en què s'insereix.

Qüestions de redefinició, d'ajustament o de precisió de conceptes han de ser abordades en aquesta primera part per - tal d'evitar tota ambigüitat i que llisqui cap un discurs - ideologitzat, perill corrent en un domini d'aquest tipus.

En segon lloc, i com a aplicació d'aquest marc conceptual, ens referim a la història pròpiament dita de la immigració a Catalunya des de començaments de segle.

En tercer lloc, i com a fase prèvia a un eventual treball de camp, ens aturarem més particularment sobre la situació actual i abordarem els aspectes següents:

a) Un recorregut de la literatura, posant èmfasi particular sobre les polèmiques que des de 1977, tant a la premsa

com als mitjans de comunicació, alimenten el tema de la immi^{gració} a Catalunya.

b) Això originarà un intent de delimitació dels grups - en presència i dels possibles sistemes de percepció.

c) Finalment, aquesta delimitació ens ajudarà a detectar les zones possibles d'estudi, encara poc explotades i - que l'antropologia, pel seu enfocament i els seus mètodes es^{pecífics}, pot, potser millor que les altres disciplines, encara que sense descartar-ne l'ajut a títol complementari, - abordar en profunditat i en tota la seva complexitat.

3.1.2.- Metodologia: proposta d'un marc teòric. A la primera part d'aquest projecte general sobre etnicitat i naciona^{lisme}, han estat subratllades la historicitat i la plasticitat dels fets culturals diferencials. També ha estat posat - en relleu l'espínós problema que plantegen nocions com les - d'etnicitat o les d'identitat, que, sovint, han estat utilit^{zades} sense delimitació prèvia, de tal manera que hi ha hagut interpretacions essencialistes, per no dir místiques, pe^{rò} en tot cas difícilment aprofitables científicament, i que la politització del tema actualment no ha fet més que reforçar. De fet, en tractar aquests temes, s'ha caigut sovint en una forma subtil de reduccionisme amb el pretext d'emprendre un enfocament holístic. Aquest reduccionisme consisteix a opo^{sar} planerament i esquemàtica conjunts ètnico-culturals i a tractar-los metodològicament com a "unitats equivalents homo^{gènies}" (personalitat modal, nacional, esperit del poble, - etc.) i, a més, a creure-les operatives, ja que es consideren irreductibles a elements més petits, com per exemple a - classes socials.

D'aquesta manera s'han col.locat fets diferencials pel mer fet de ser diferencials en relació a "alguna cosa" (en^{ca}ra que aquesta cosa no sigui definida) en una mateixa categoria sense una anàlisi prèvia de contingut i significat -

d'aquesta diferència (la diferència no és definidora en si mateixa, sinó que és simple constatació d'una no identitat en el sentit estricte del terme). Després, per un subterfugi de procediment, s'ha tractat cada categoria de fets en relació amb la categoria a què es refereix i en oposició a les categories a què no es refereix, oblidant que si aquests fets són definidors d'una categoria, aquesta no pot ser en-
sems definidora d'aquests mateixos fets.

Pel que fa a la migració, com a camp de pràctiques que engloba fets diferencials, s'opera exactament igual, considerant-los com una classe particular de fets diferencials dins del mateix marc espacial en què es donen fets diferencials d'una altra índole. L'aplicació pràctica d'aquesta forma de procedir pel que fa a la reivindicació nacional catalana, dins de l'estat espanyol, es tradueix per un model d'anàlisi format per dues totalitats homogènies iguals i oposades, cosa que suposa evidentment un menyspreu per condicions concretes i històriques. El mateix succeeix amb la immigració, que dona lloc a una anàlisi a partir del mateix tipus d'estructura d'oposició, encara que de grau menor (però amb la particularitat que a vegades es presenta aïllada de la primera, cosa que és artificial. Quan es presenta inserida en el conjunt major, rares vegades totes les implicacions concretes d'aquesta inserció són tingudes en compte). Es tendeix, per tant, dins d'aquesta perspectiva, a considerar catalans i immigrants com dos blocs culturals estructuralment diferents però a l'interior d'un terreny únic. Nocions com comunitats d'origen, comunitat d'acollida, etc., serveixen aleshores de marc de referència.

Al contrari, voldríem abordar el tema en la seva globalitat i, per tant, localitzar la interconnexió de tots els elements objectius que ajuden a configurar la problemàtica actual del fenomen migratori a Catalunya, avui dia. Per això, ens sembla imprescindible tractar la migració i l'aparició

d'un discurs nacionalista català com a fenòmens que no són - significatius per se ni tampoc l'un en relació amb l'altre. El procés històric de transformació de l'estat espanyol en - un context d'àmbit més gran no pot descartar-se en qualsevol tipus d'explicació. Metodològicament això significa:

a) La necessitat de construir un model d'anàlisi a tres nivells que restitueixi la complexitat de la realitat concreta, en què la migració, el nacionalisme català i l'estat centralista presenten una interdependència estructural, també - històricament determinada, és a dir sotmesa a un procés d'evolució.

b) La conveniència de postular el caràcter explicatiu - d'un nivell en relació amb els altres.

c) La consideració del caràcter asimètric de cada fenomen en la seva articulació amb els altres. Si bé cadascun - forma una totalitat relativa en el sentit que constitueix - amb els altres una estructura més gran, l'explicació ha de - tenir en compte aquesta asimetria o jerarquització: el nivell de tamany més gran tindrà un paper determinant en l'explicació del sistema en la seva globalitat, la qual cosa impedirà tota interpretació en termes de "totalitats" o "unitats" equivalents. Finalment, dins de cada totalitat relativa, però no equivalent, existeixen també relacions asimètriques que desborden dels seus propis límits i fan més complexa l'anàlisi del sistema sencer (per això parlem de totalitat relativa i no absoluta, ja que no es tracta d'una reproducció literal de la realitat concreta sinó d'un artefacte - explicatiu).

És justament el caràcter heterogeni d'aquestes relacions internes el que proporciona en part una explicació de la asimetria de l'articulació entre les parts o nivells.

3.1.3.- Qüestions conceptuals referents a l'emigració a Catalunya. Els textos que existeixen a l'actualitat sobre el tema, per cert ben nombrosos, utilitzen una sèrie de conceptes com els d'integració, assimilació, adopció, identificació, conscienciació o el contrari, marginació, alienació, reivindicació, etc., que reben tractes molt distints i que de fet tradueixen models teòrico-ideològics completament diferents. Per descomptat, i a causa del que acabem de dir, una anàlisi d'aquestes diferents acepcions sembla que necessiti i podria constituir una de les tasques d'aquesta revisió de la literatura recent sobre la situació actual de la immigració a Catalunya que mencionem a la introducció. A més, i amb finalitat operativa, preveiem confrontar aquests termes al marc metodològic a què fem referència, eliminant-ne els que remetent a d'altres models o presenten massa ambigüitats per a ser utilitzats amb profit i, per als altres, definint l'ús exacte que se'n fa, tot i ser conscients del caràcter convencional i a vegades arbitrari de tota definició. (Però, en definitiva, el que és important per al rigor del discurs és l'adequació de l'aplicació del concepte a la definició prèvia i no tant al grau de convencionalitat o d'arbitrarietat que pugui presentar en relació amb la seva base "natural, històrica o etimològica").

A títol merament provisional i per facilitar la comprensió del que ve a continuació, i en particular el projecte d'estudi de la situació de l'emigració recent a Catalunya, proposem tres conceptes clau: integració, assimilació i conscienciació. Els definim així: limitem l'ús del terme integració a la inserció a condicions socio-econòmiques favorables i duradores en relació a una situació anterior. Utilitzem el concepte assimilació exclusivament per a l'adopció de característiques culturals (com per exemple la llengua) i la participació a manifestacions lligades a la problemàtica local o nacional que pot ser de tipus cultural o de tipus polític. Finalment, el terme conscienciació serà utilitzat en la lí-

nia dels autors marxistes i en la de Lukacs en particular, - en el sentit estricte de consciència de classe. En aquest - context es veu com a necessitat de la integració i com a forma d'obertura possible al significat actual de l'assimilació i de les seves implicacions. De totes maneres, i en la fase de realització del projecte, es possible que aquests conceptes es matisin o es completin amb d'altres. però és imprescindible, en un primer moment, disposar d'un aparell instrumental encara que sigui de valor relatiu.

3.1.4.- Aplicació de l'esquema teòric a la realitat històrica.

a) Interdependència estructural i valor explicatiu.

Tal com es veu a la primera part d'aquest informe, els moviments nacionalistes o autonomistes catalans que coneixen un auge al segle passat corresponen a una fase de desenvolupament de les forces productives a Catalunya i són inseparables del primer desenvolupament capitalista de l'àrea. I més tenint en compte que aquest desenvolupament s'inscriu - en un context estatal marcat per grans diferències segons - les zones i per la persistència de relacions socials característiques d'un mode de producció anterior (latifundisme, minifundisme, etc.). Al mateix temps, aquestes estructures arcaiques són les que indirectament contribueixen a aquest desenvolupament de Catalunya. Signifiquen una força de treball en augment creixent i no emprada, per tant disponible per a d'altres contrades de l'estat. El flux migratori que comença a establir-se a finals del XIX entre Catalunya i altres - zones de la península perquè la mà d'obra procedent de les - zones pobres del camp català es insuficient, s'ha d'analitzar, per tant, en el doble vessant i des d'una perspectiva - dialèctica que permeti captar les diferents articulacions i subordinacions entre estructures. Si bé la situació de dependència i subordinació polítiques que caracteritza la relació de Catalunya amb el poder central constitueix en determinats

moments un fre objectiu al desenvolupament de les forces productives a Catalunya i suscita reivindicacions de tipus autonomista o nacionalista, també és veritat que té un altre significat que delimita la gran contradicció interna del capitalisme a Catalunya¹.

En determinades èpoques, i a causa de característiques pròpies (insuficiència de la innovació tecnològica i de l'aportació de capital), la indústria a Catalunya necessita per seguir la seva expansió o per mantenir-se una política proteccionista que li assegurí la quasi exclusivitat dels mercats peninsulars: el límit de les reivindicacions nacionalistes o autonomistes per part de la burgesia local se situa exactament en la seva exigència d'una situació de quasi monopoli. En repetides ocasions, des de finals del segle XIX fins al 1936, i després durant tota l'època del franquisme, la satisfacció d'aquesta exigència té com a contrapartida la renúncia a totes les aspiracions autonomistes i nacionalistes, i fins i tot la participació o col.laboració de la fracció dominant de la societat catalana a l'aparell polític-militar centralitzat de l'estat. En el cas que es dugui a terme el projecte d'estudi, convindrà estudiar detingudament tots aquests aspectes històrics.

b) El caràcter asimètric de les relacions entre nivells i jerarquització.

El fenomen migratori és l'últim graó d'aquest sistema d'interdependència perquè no condiciona ni és determinant de cap altre. Explicar el nacionalisme català per la presència de nombrosos migrants a Catalunya és confondre la importància respectiva de cada nivell pel que fa al seu caràcter determinant. Si bé poden existir localment reaccions "chauvines" al pes creixent de l'emigració dels anys 70, aquestes reaccions són perifèriques i incapaces d'explicar-nos la realitat del nacionalisme. Així mateix, com hem subratllat, si bé la dependència política de Catalunya es reforça o es con-

firma amb la necessitat d'una política comercial proteccionista a nivell estatal, aquesta necessitat no és explicativa d'un marc de subordinació política, ja que aquest últim existia abans de la industrialització i fins i tot fins al segle XVIII suposava, a més, una limitació de tipus comercial (traves al comerç amb les colònies) que si fou vençuda fou gràcies al dinamisme del capitalisme mercantil català. - (cf. la part històrica redactada per Dolores Juliano). Totes les interpretacions que relativitzen l'autenticitat de la reivindicació nacionalista amb aquest argument obliden les condicions històriques concretes que han marcat el desenvolupament d'aquest nacionalisme, i particularment el punt abordat més endavant: l'estructura de classe de la societat catalana. Així mateix, les explicacions unilaterals basades en una relació de causa a efecte entre flux migratori i expansió industrial obliden el segon vessant a què hem fet referència; i més particularment les condicions vigents a les zones d'origen, així com la incapacitat de transformació de relacions socials determinades (a causa del control de l'aparell de l'estat per les forces dominants immobilitistes i conservadores d'aquelles àrees).

Finalment, tant l'emigració com el nacionalisme tradueixen i reflecteixen les contradiccions internes de l'estructura més gran, és a dir de l'estat². Posen en relleu la seva escassa capacitat per suscitar una veritable consciència nacional basada en una comunitat d'interessos (real o fictícia, però vivenciada) perquè és presoner de grups minoritaris dominants.

Això, evidentment, ens remet a elements objectius, és a dir històrics, sobre els quals es fonamenta el nacionalisme i en particular la història de Catalunya dins de la península.

c) Heterogeneïtat interna de cada conjunt.

Per evitar d'abordar la relació de Catalunya a l'estat espanyol com a relació entre dos blocs antagonistes i equivalents, que duria a una via sense sortida des del punt de vista de la interpretació, i que també duria a assimilar la població immigrant a simples elements representatius del bloc no català, formant una unitat equivalent i potencialment antagonista, hem de relacionar la problemàtica d'estructura de classe a la problemàtica nacionalista i als fenòmens de reivindicació cultural propis de la població immigrada. L'estructura de classe de l'estat té incidència sobre l'estructura de classe de Catalunya, ja que:

- Permet una ampliació de la classe obrera d'origen no català.

- Afavoreix també un fenomen de menor importància numèrica però de gran valor simbòlic: l'existència d'una èlite administrativa representant del poder central i que constitueix un obstacle objectiu a l'expansió política i cultural de Catalunya.

Durant l'època que ens interessa, que és la de la industrialització, la societat catalana experimenta contradiccions nombroses: urbanització, creixement demogràfic, crisi de l'agricultura de l'interior, pas d'un capitalisme agrari a un capitalisme mercantil i a un capitalisme industrial. - Les aspiracions nacionalistes s'enquadren en projectes polítics molt diferents, segons de la classe de què es tracta, i explica perquè el front comú que es forma periòdicament contra el poder central no és ni pot ser durador (cf. Balcells, Història de Catalunya, vol. II).

El límit de variacions de les aspiracions nacionalistes de la burgesia se situa per una banda en la necessitat del proteccionisme de l'estat espanyol, com ja hem subratllat, i per una altra en el perill que constitueix la classe obrera catalana. Les alternatives revolucionàries que preconitzen -

la transformació del marc vigent de relacions socials constitueixen veritables amenaces de la seva postura de classe, independentment de les reivindicacions nacionals que s'hi puguin afegir. D'altra banda, el límit de variacions de l'elaboració d'un discurs nacionalista autènticament popular o proletari, més exactament, és:

a) La necessitat de trobar un esquema més general de lluita que englobi els no catalanoparlants dins del seu antagonisme amb la burgesia local.

b) Que estengui aquesta lluita a nivell estatal mitjançant una solidaritat proletària sense diferències culturals.

c) Finalment, a l'interior de la classe obrera tenim també contradiccions que no s'articulen mecànicament sobre l'origen ètnico-cultural i que també impliquen una certa diferenciació interna a partir de la qual els factors ètnico-culturals entren en joc. El nivell d'especialització professional d'ingressos, la inserció d'una unitat espacial coherent (barri o grup de vivendes) és molt variable en el si de la classe obrera, i, particularment, entre els immigrants, ja que depèn dels temps d'estada a Catalunya i/o de l'activitat d'origen (els rurals són en general els que se situen més avall de l'escala).

Per la seva tradició més llarga en el món industrial, la classe obrera catalana sol presentar en canvi més homogeneïtat. En resum, el camp de variacions de la classe obrera se situa entre:

- La fracció superior que aspira a una posició petit-burgesa (aplicació aquí del concepte d'integració) i utilitza signes culturals promocionadors i diferenciadors de l'origen majoritari del conjunt.

- La fracció que no realitza les condicions necessàries per a la integració (lumpenproletariat, per exemple, peons - no qualificats, població marginada més sensible a l'atur, - etc.). En general, aquesta fracció és d'origen immigrat i la seva marginació econòmica i social porta a una marginació - cultural que es compensa amb la confirmació de signes culturals propis, apartats del context.

El moviment migratori serà estudiat en els seus dos períodes principals:

- Des de principis de segle fins al 1936.
- Des del 1950 fins al 1976.

S'intentarà posar en relleu els trets comuns i diferents d'ambdós períodes, en particular pel que fa a l'origen de la població, el nivell d'especialització, l'alfabetització, els rams d'ocupació a Catalunya, la localització (barris de concentració emigrada que es defineix ètnicament), etc. en la mesura que existeixen els documents per a l'anàlisi exhaustiva del primer període.

També es farà una síntesi paral·lelament de les connotacions polítiques que envolten el fenomen migratori a cada època, i més concretament del caràcter ambigu del nacionalisme burgès i de les reivindicacions ètniques contraposades durant el primer període; també veurem el caràcter de clara oposició política al franquisme de la reivindicació nacionalista i de la reivindicació proletària en el segon període, sobretot a partir del 1965, que fan coincidir puntualment una fracció de la classe burgesa i la majoria de la classe obrera, independentment del seu marc d'identitat cultural.

3.1.5.- Situació actual. L'època actual, després del 1977, caracteritzada per canvis polítics, econòmics (crisi mundial afegida a la crisi del model capitalista estatal), i culturals (inici d'una política de normalització de la llengua i recuperació d'una dinàmica a nivell de cultura popular), esbossa un marc diferent que convé examinar detingudament i analitzar separatament de l'anterior.

Ens sembla prematur plantejar en la fase actual tota hipòtesi explicativa sense estudis previs empírics o anàlisis documentals.

a) Assenyalem al preàmbul el projecte d'un recorregut de la literatura sobre el tema. De fet, perquè pot facilitar una visió general de la problemàtica immigratòria des d'aquella data, ja que es presenta de forma bastant dispersa, així com un resum de l'estat d'opinió que aquest fenomen suscita a Catalunya. Volem aquí fer una distinció entre documents de base com censos, estudis de barri, estudis lingüístics, etc. i documents (articles, llibres, premsa, textos de conferències, discursos polítics, etc.) més enllà de les dades objectives que constitueixen un discurs sobre el fenomen migratori i sobre la població immigrada. L'anàlisi d'aquest discurs, com el dels seus components ideològics, ens sembla ben útil en una valoració tant sociològica com política de l'impacte de la immigració sobre la construcció del discurs nacionalista actual, com de l'efecte d'aquest discurs sobre reivindicacions culturals pròpies o reivindicacions nacionals diferents (l'andalusisme a Catalunya, per exemple).

b) Els discursos no existeixen per si sols, i no volem caure en un tipus d'estudi abstracte més propi de cert esoterisme científic, d'altra banda bastant usual en les ciències socials, que no pas d'una introducció a una pràctica concreta. Hem de relacionar les ideologies amb aquells que les expressen i amb aquells a qui van dirigides, és a dir a grups concrets.

Però aquí no es tractarà, al menys des del nostre punt de vista, d'analitzar literalment les categories socioculturals que componen la realitat concreta actual de Catalunya, que ja haurem esbossat en una altra banda, sinó de la delimitació recíproca per part de grups que es diferencien, socialment o culturalment, sempre en una perspectiva dialèctica i relativa al context social esbossat a la primera part, és a dir, sense pretensió axiomàtica, però amb la mera finalitat d'entendre o potser d'explicar el que, en definitiva, es presenta com un conjunt complex de relacions oposades i complementàries.

Volem dir amb això que les categories que es suggeriran a través del mecanisme de l'exclusió-inclusió són instruments de comprensió i, per tant, modificables i ajustables a una nova dinàmica social.

3.1.6.- Camps concrets d'estudi. Coherentment amb d'altres aspectes d'aquest projecte i amb afany d'unitat, es podria estudiar la problemàtica de la immigració a tres nivells:

a) Un nivell institucional, és a dir, en àrees determinades, segons els criteris que es consideressin significatius dins de l'orientació general i a l'abast del projecte. En cas que es realitzés, es podria estudiar el grau de participació de la població emigrada. Una tipologia de les institucions facilitarà la delimitació d'unitats d'observació i del treball concret.

b) Estudis de comunitat, en particular de barris o assentaments espontanis compostos essencialment per immigrants. Diversos treballs d'aquest tipus han estat ja realitzats en el marc de la sociologia urbana, però convindria accentuar l'enfocament antropològic en la mesura en què pugui incremen

tar la comprensió d'aquestes microsocietats, dels seus conflictes interns, de les relacions amb l'exterior, i dels mecanismes de reproducció.

Les formes d'implantació en l'espai en relació amb la cultura d'origen, les vies informals, el camí de la immigració, les xarxes de solidaritat, tan importants en la perpetuació del fenomen, les pautes matrimonials i la seva incidència eventual en el manteniment de quistes ètnics, així - com les noves alternatives a l'atur, les formes de subsistència extra-sistema, tot tipus d'economia subterrània que remeti a la cultura d'origen són temes que podran enfocar-se amb profit.

c) Un tercer nivell el constituiria un estudi de manifestacions simbòliques com el folklore, les romeries, diversions culturals, festes, etc. Aquest nivell es relaciona, - evidentment, amb el primer en la mesura en què l'estudi de - determinades associacions desemboca naturalment sobre activitats que emprenen particularment quan són de tipus cultural.

També es relaciona amb el segon en la mesura en què es poden estudiar pràctiques festives de les comunitats elegides. L'observació participant en aquest cas permet a l'antropologia de cobrir un cert buit deixat per altres ciències socials i ens restitueix la dimensió subjectiva però sintetitzadora de tot sistema de representació i ens introdueix, així mateix, a una reflexió sobre la relació entre praxi col·lectiva i visió del món, la qual és, a parer nostre, el centre de la problemàtica cultural.

NOTES

- 1.- Parlem de capitalisme a Catalunya i no com se sol fer - sovint de capitalisme català, perquè part de la indústria química i siderúrgica que s'instal·la a Catalunya durant aquest període està en mans del capital estranger.
- 2.- L'estat, evidentment també s'insereix en un context internacional més gran que no podem abordar aquí.

3.2.- INSTITUCIONS I IDENTITAT CULTURAL.

Els sentiments de pertinença/diferenciació es sustenten en tota una sèrie d'elements (llengua, folklore, religió, costums, etc.) que esdevenen els marcadors del sentit d'identitat. Però, tal com assenyalàvem a la introducció, no volem caure en el perill de l'essencialisme i interpretar l'existència d'aquests elements diferencials com la causa de la reivindicació de la diferenciació. De fet, podem comprovar - des d'una perspectiva intercultural i històrica que la presència d'elements de diferenciació no és condició suficient perquè el grup humà que els sustenta els seleccioni i reconeixi com a tals, perquè es generin els sentiments d'identitat col·lectiva diferenciadora. És fonamental, en canvi, que un grup humà faci constar col·lectivament que és diferent, a fi i efecte de conseguir modificar la societat on viu, i per fer aquesta reivindicació aqueix grup selecciona determinats elements, reals o de nova creació, que serviran d'aglutinadors de diferents capes socials, fent-les partícipes d'uns projectes comuns (independentment de qui en sigui beneficiari). D'aquesta manera, la nostra investigació no pot consistir només en l'enumeració i estudi dels elements de diferenciació, sinó que haurem d'esbrinar el per què i el com es realitza la plasmació dels sentiments de diferència.

I en buscar aquest perquè (com s'articulen els signes d'identitat al servei de determinats projectes polítics) i aquest com (a través de quins mecanismes diferents grups socials arriben a compartir uns mateixos símbols i signes d'identitat) pensem que pot ser de molta utilitat l'estudi del nivell institucional.

Efectivament, en el cas del catalanisme, la reivindicació nacional es vincula al treball polític, a través dels diferents partits polítics que, segons la conjuntura política han actuat com a grups de pressió o han aprofitat les vies -

democràtiques per accedir als diferents òrgans de decisió i de gestió (Parlament espanyol, Parlament català, Diputacions, Ajuntaments, etc.). Però no podem oblidar, d'altra banda, la labor, de vegades poc perceptible, però continuada, de diferents associacions i entitats que desenvolupen activitats de caràcter cultural, folklòric, o religiós amb una evident projecció catalanista. Aquest és el cas, per exemple, de centres excursionistes, grups corals o sardanistes, moviments per la creació d'escoles catalanes, etc. Molts d'aquests centres, - associacions o moviments amplis nasqueren ja a finals del segle passat i es vinculen a la idea de donar una projecció catalanista a activitats recreatives o culturals. Fer excursionisme, per exemple, esdevé molt més que una pràctica esportiva: és una manera de conèixer les terres i les gents de Catalunya. Cantar en un cor o en un orfeó és molt més que assaijar i donar recitals: és difondre la cançó catalana i vibrar sota els seus compassos. Crear escoles catalanes significa - molt més que fer un ensenyament en català: respon al desig - d'inculcar l'amor i el respecte per Catalunya a través del - seu coneixement profund.

Això mateix podríem aplicar als sectors immigrants avui presents a Catalunya malgrat (les consideracions que fèiem - en l'apartat anterior respecte a llur homogeneïtat i al ca-ràcter asimètric de les relacions d'interdependència. Recordem, si més no, el fet que el PSA obtingués dos escons en el Parlament català a les eleccions de 1980, o el paper que en determinats moments han jugat les "Casas Regionales", per - exemple.

Pensem que estudiar aquests aspectes institucionals pot ajudar-nos a establir el joc d'interrelacions entre diferents grups socials i les vies de participació o no en projectes conjunts.

De cara a la formalització de la proposta de treball - haurem de distingir, doncs, dos gran grups d'institucions:

a) Un primer grup constituït per totes aquelles institucions de caire específicament polític, a través de les quals s'han aplicat uns programes polítics determinats (Ajuntaments, Diputacions, Generalitat) o bé s'ha actuat com a grup de pressió (sindicats, partits en l'oposició o clandestinitat, Assemblea de Catalunya).

b) Un segon grup, definit per oposició a l'anterior, el podem considerar constituït per aquelles altres institucions o associacions "culturals" que, lligades o no a les anteriors són d'adscripció voluntària o, en tot cas, limitada per les mateixes finalitats de l'associació.

Volem fer constar que aquesta distinció és merament per comoditat expositiva i que, en molts casos, és difícil establir les fronteres entre un grup o l'altre; no volem negar, tampoc, la dimensió política de moltes d'aquestes institucions de caire "cultural".

L'objectiu de la investigació és analitzar la interrelació entre diferents institucions en llocs i situacions específiques, contrastant els canvis enregistrats en diferents períodes així com tots aquells elements que poden incidir en la continuïtat, desaparició o transformació de cada institució. Perquè no es tracta solament de conèixer quines institucions juguen un paper determinat en un moment específic, - sinó que, també, hem d'esbrinar aquest paper, el seu contingut, o significació social, que no necessàriament ha d'ésser el mateix sempre; pel contrari, aquest paper anirà variant - d'acord amb el conjunt d'esdeveniments socio-econòmics.

Conèixer totes les institucions que a Catalunya han mediatitzat els processos de diferenciació és, gairebé, impos-

sible. Proposem, doncs, abordar el tema a través de dues grans perspectives.

Una d'aquestes perspectives consisteix en estudiar aquelles institucions que directament o indirectament han contribuït a la formació i/o manteniment de la consciència ètnica, sempre en el marc dels períodes socioeconòmics que ens serveixen com a referents. En aquest cas s'ens fa pertinent la distinció que abans fèiem entre institucions polítiques i "culturals", perquè les primeres han rebut ja l'atenció d'historiadors i sociòlegs en treballs que tracten temàtiques paral·leles a les que nosaltres volem abordar. Del segon grup, en canvi, malgrat existir força estudis parcials o monogràfics manquem d'estudis de síntesi que vinculin aquestes institucions entre elles i amb el tema del catalanisme o d'altres formes d'etnicitat existents a Catalunya. Caldria, doncs, realitzar una tasca de síntesi respecte a la bibliografia ja publicada, realitzar algunes monografies específiques de certes institucions i intentar comprendre com contribueixen a través de llurs activitats i inserció social a proporcionar d'elements al complex mún simbòlic i al processos d'estructuració de la identitat.

Dins d'aquest estudi general de les institucions ens interessaria, sobre tot, aprofundir en tres aspectes: Intentaríem, per una banda, presentar un panorama perfilat on es pugui mostrar si els canvis socioeconòmics i polítics es corresponen amb canvis amb la xarxa institucional o en el paper de certes entitats o associacions. En segon lloc, intentaríem presentar la xarxa social de les persones que impulsen aquestes entitats, a fi i efecte de recomposar llur extracció social i conèixer quines són les persones "que tiben", que tenen una projecció social cap a la recuperació i manteniment dels signes d'identitat. Finalment, i com a aspecte més destacat en l'estudi, intentarem cercar com les activitats de certes institucions han generat o han contribuït a

mantenir símbols o accions simbòliques. Aquest darrer aspecte entronca directament amb el següent apartat, on proposem l'estudi dels símbols d'identitat.

L'altra perspectiva consisteix en estudiar la incidència de certes institucions en uns llocs específics. Es tractaria, en aquest cas, d'agafar unes poblacions determinades i estudiar en elles la incidència i articulació de diferents institucions, algunes de les quals poden tenir un caràcter - estrictament local. Caldrà tenir en compte les característiques diferencials de cada unitat d'observació, amb diferent infraestructura, correlació de classe, etc. Aquesta altra - perspectiva, que enfasitza, l'estudi "microsocial" ha de tenir en compte tota classe d'institucions, tan polítiques com "culturals". S'estudiarien aspectes com els següents:

1) Identificació en els diferents llocs estudiats de - les principals institucions i delimitació de llur caràcter - (recreatiu, científic, literari, folklòric, esportiu, reivindicatiu.....), tot especificant els objectius i les activitats de cada institució.

2) Capacitat de projecció de cada institució dins i fora del marc espacial que s'estudii. Aquesta projecció està - relacionada no solament amb la quantitat de gent que aplega o mobilitza, o amb els propis objectius de cada institució (que poden ser més o menys rellevants segons els moments), si nó també amb les possibles identifikacions entre institucions i uns grups socials determinats.

3) En relació amb el punt anterior, persones que impulsen les institucions i xarxa de relacions entre elles. Consi deració d'aquestes persones en el context comunitari en base a la seva adscripció de classe, ideologia, xarxa d'influències, etc..... Incidència del caciquisme en el reclutament - d'adictes o opositors.

4) Relacions de cada institució amb el poder polític - (aliança, tolerància, repressió, suport.....).

3.3.- ELS SÍMBOLS D'IDENTITAT CULTURAL.

Els símbols constitueixen una part del repertori cultural que és fonamental per entendre els mecanismes i processos d'identificació cultural. Constitueixen un llenguatge - connotatiu que, fent servir un repertori limitat de referents, provoquen sentiments d'identitat i catalitzen valors compartits per aquells que es consideren membres d'un poble. En el nostre estudi tractarem de delimitar els elements que gaudeixen d'aquest valor simbòlic i que, en el marc de Catalunya, vehiculen els diferents sentiments de pertinença, ja sigui "catalanista", "espanyolista", "andalucista" o d'altres. A l'hora d'intentar mostrar la nostra concepció sobre aquest aspecte farem referència als símbols de la catalanitat, que són els que han estat primàriament objecte de la nostra reflexió, malgrat que la investigació tindrà aquest altre caràcter més ampli.

Un dels problemes amb què primer ens trobem en parlar dels símbols és que hom tendeix a reificar la visió del món que aquests contenen, emprant-los com si posseïssin valors - estàtics, unidimensionals. Hom constata, per exemple, l'antiguetat de molts dels símbols catalans i llur perdurabilitat durant segles i hom tendeix a associar-los amb unes essències de la catalanitat que ens apareixen també com a perdurables i immutables, que es situen per sobre de la història. - Malgrat això, els referents simbòlics són prou oberts (connotatius i ambigus) com per acceptar de bon grau la re-creació constant a cada fita del transcurs històric, cosa que suposa

una incorporació del passat, de la tradició, en el present. Un dels objectius de l'Antropologia com a disciplina és, - precissament, tractar de discernir la lògica profunda que explica la formació d'una identitat i d'una consciència col·lectives i els mecanismes de llur funcionament. Sabem que cada moment històric és, d'alguna manera, el fruit d'un llegat que hom anomena tradició, però difícilment hom pot reduir a un discurs racional-científic les complexitats dels processos de simbolització i dels mecanismes mitjançant els quals la identitat dels catalans es manté al llarg d'uns fets històrics contradictoris, enmig d'una selva de símbols, agafant la imatge emprada per l'antropòleg americà Victor W. Turner.

Abans d'abordar aquests aspectes fem una breu reflexió sobre el caràcter dels símbols.

El símbol és una associació entre un referent (una realitat perceptible) i un contingut (unes idees determinades). Els símbols d'identitat nacional posseeixen un contingut valoratiu, transmeten valors. El símbol es situa, doncs, en el procés comunicatiu, cosa que ajuda a comprendre perquè no es pot desvincular el símbol del context social i històric on es troba.

L'associació entre referent i contingut té una naturalesa arbitrària, en el sentit que no hi ha relació intrínseca entre un i l'altre. Malgrat tot, aquesta arbitrarietat mai no és total, sinó que, com veurem més endavant, es defineix històricament. És essencial comprendre aquesta relació no intrínseca entre referent i contingut perquè possibilita:

a) Que el referent es fonamenti en "substàncies" molt diverses. Són referents simbòlics de la catalanitat coses tan diferents, per exemple, en quant a "substància" com una bandera, una dansa (la sardana), un dia determinat (l'onze de setembre), un tret de la personalitat (el seny), una figu

ra llegendària (Sant Jordi) o el mateix ús de la llengua (el català), sempre que aquestes coses ens evoquin unes idees i fins i tot unes emocions que ultrapassin les característiques del referent material "per se".

b) Que hagi o pugui haver més d'un significat associat a un mateix referent. Uns referents poden evocar una sola idea, però d'altres poden evocar-ne moltes a l'hora. Aquests últims tenen més força que els primers, precisament perquè condensen moltes coses i accions en un sol referent. Com més força té el símbol, com més significats condensa, més simple és la seva forma que, així, és més capaç de provocar associacions de caràcter molt generalitzat. Això és el que fa possible la perduració durant segles d'uns mateixos referents, - que van incorporant nous continguts i n'abandonen de vells. Pel contrari, els símbols "menors", els menys polisèmics, - són molt més dependents del context històric específic que - els ha generat.

c) Que un referent pugui tenir a l'hora un valor icònic i un valor simbòlic. La icona, a diferència del símbol, és - una associació entre un referent i un significat en què el primer és una representació del segon. La imatge de la Verge de Montserrat n'és un exemple. Per una banda constitueix una representació (una icona) de la Mare de Déu, que fou trobada d'una manera miracolosa, segons ens explica la llegenda; per altra banda, posseeix un valor simbòlic, quan hom considera que exerceix una protecció sagrada sobre els catalans.

La bandera ens sembla un bon exemple per a il·lustrar - el caràcter dels símbols, i, en concret, la polisèmia d'alguns d'ells. El referent de la bandera catalana (el drap o - l'escut quatribarrat) és a l'hora denotatiu (icònic) i connotatiu (simbòlic). En el nostre context cultural el color vermell de les quatre barres denota sang. La sang s'associa al sacrifici, però a un sacrifici fructífer, necessari per l'en

riquiment, el creixement, la fecunditat. Recordem la llegenda que ens explica l'origen de les quatre barres vermelles, dibuixades amb la sang de Guifré el Pelós: el sacrifici de Guifré (mort en la guerra per ajudar al rei francès) porta, en contrapartida, la posterior expansió econòmica i política catalana, la "Catalunya rica i plena". La sang apareix també en la llegenda de Sant Jordi, quan mata el drac: la sang del drac fructifica, en sorgeixen roses que el cavaller ofereix a la princesa com a símbol d'una nova situació de creixement i plenitud. "Regada amb sang, ta terra és bona", ens diu Angel Guimerà en el seu Himne a Catalunya. El color groc, pel seu cantó, representa la riquesa i la perdurabilitat. Hom l'associa a l'or, el sol, els camps de blat madur.

Però, a més d'aquests elements denotatius (que, pel fet de ser-ho trobem repetits a molts referents simbòlics), la bandera evoca uns altres significats molt més rics, connota uns continguts diversos, condensa moltes idees, és un referent simbòlic polisèmic. La bandera ens pot evocar les ansies de llibertat dels catalans, ens pot recordar llur especificitat en matèria institucional, legislativa, històrica, de costums, etc.; però ens pot suggerir també d'altres continguts: escenes llegendàries o projectes de futur, moments d'opressió, i èpoques estelars, la unitat o la força d'esforços comuns De fet, projectem en la bandera tot allò que cada un de nosaltres pensa del passat, del present i del futur de Catalunya; Catalunya en la seva totalitat (amb totes les facetes i elements que cadascú destria) s'ens presenta a través de la bandera. Ella condensa tots els continguts possibles presents en la idea de pàtria, i, per això, el propi referent, el drap amb les quatre barres, es sacralitza: maltractar, injuriar la bandera és equivalent a maltractar, injuriar Catalunya.

3.3.1.- La discontinuïtat dels símbols. Catalunya és una realitat històrica i, com a fenomen temporal, està sotmesa a un canvi social, entès com una successió de diferències en el temps, compatible amb un manteniment de la identitat. Dit d'una altra manera, malgrat que la Catalunya d'avui s'assembla ben poc a la dels inicis del segle XVIII i menys encara a la de l'etapa medieval, això no treu que hom no dubti respecte a la perduració de Catalunya durant molts segles. Ara bé, perduració en la història no vol dir el mateix que continuïtat de la història.

Hom relaciona la idea de continuïtat a l'existència de quelcom definible com indisolublement català que es manté estable malgrat circumstàncies adverses, que reneix en moments determinats i que, en definitiva, s'immortalitza en un futur sense horitzó. Aquesta idea de continuïtat es recolza en la constatació de la pervivència de la llengua, d'institucions i costums catalanes malgrat llargues èpoques de repressió cultural i política. Però aquests àtoms de continuïtat, observables empíricament, constitueixen un miratge, producte d'una de les possibles interpretacions de la història. No ens referim en aquest cas a la història científica, que entèn de processos, de canvis d'estructures i de l'articulació de diferents sectors socials, sinó a la història mitològica que funciona (ella també) com a símbol per a reforçar o recrear la memòria col·lectiva. Aquesta segona història és el resultat de la necessitat que tot individu, que tot grup social, té de legitimar el seu catalanisme fent apel·lació al passat, destriant-ne uns fets i passant d'altres per alt, fent, en definitiva, la seva pròpia lectura de la història. I són precisament aquestes manipulacions del passat les que provoquen el miratge de la continuïtat històrica i de l'existència d'unes essències de la catalanitat.

La realitat és molt més complexa; no existeix continuïtat en el canvi social; precisament la discontinuïtat és

l'element bàsic del canvi, reforçada per la gran heterogeneïtat que suposa l'existència de classes socials contraposades. Els vectors que marquen els processos històrics de Catalunya no són fixos, ni unidireccionals, ni unitaris, ni tenen una dinàmica o ritme constant.

Correlativament a la complexitat d'aquest ordre social canviant, constatem la complexa configuració simbòlica que - cada etapa posseeix. L'aparent continuïtat que trobem en alguns dels símbols de la catalanitat (com és ara el cas de la bandera, o de la llengua...) es dóna només a nivell de referent, a nivell de forma, perquè els continguts canvien (i de manera considerable, de vegades) segons sigui la circumstància històrica de cada moment. Dit en altres termes, els valors vehiculats en cada moment per uns símbols aparentment estables són o poden ésser totalment diferents: els suports perceptibles de l'univers simbòlic es mimetitzen, es regeneren constantment, canvien de significat, malgrat l'engany de la seva perpetuació en el referent.

Vegem com a exemple el valor simbòlic de la llengua en circumstàncies i moments diversos: L'ús del català a l'escola en una etapa política de normalització té un valor simbòlic totalment diferent que el seu ús com a forma de resistència en èpoques de repressió, o bé que l'ús familiar de la mateixa llengua dins de casa. No té ni molt menys el mateix valor simbòlic escriure en català avui que fer-ho fa trenta anys. No posseeix el mateix valor el català concebut com a llengua vernàcula que com a llengua científica i de cultura, com a llengua nacional, com a llengua oficial o com a llengua cooficial de Catalunya. No té el mateix valor dir avui que el català del Principat i el valencià són una mateixa llengua que dir-ho fa cent anys. I tampoc és el mateix afirmar això a Catalunya, que fer-ho a València.

La discontinuïtat de la llengua com a símbol de la catalanitat ens mostra un exemple d'aquesta capacitat que molts símbols tenen en canviar de significat tot conservant un mateix referent (cosa possible per llur caràcter polisèmic). - Però tenim el cas d'altres símbols que veiem sorgir o desaparèixer en uns moments determinats, segons tinguin o no la capacitat de transmetre uns valors que s'adequïn a les circumstàncies històriques existents.

Prenguem, el cas de la barretina. El seu ús havia estat una pràctica quotidiana dins el món pagès català, sense gaudir d'un valor simbòlic clar. A mitjan segle XIX els voluntaris catalans comandats per Prim, que tornaren victoriosos de la guerra d'Àfrica, portaven la barretina com a part de llur uniforme. Això feu que, dins d'un ambient de progressiva exaltació catalanista, la barretina passés a un primer pla com a sinònim de la força, el valor i el sentit de llibertat de la Catalunya pairalista, front al conformisme de la Catalunya - urbana. Progressivament la barretina anà perdent aquest valor específic i, amb ell, molta de la seva força expresiva, i avui en dia ha quedat reduïda a la categoria de component del vestit folklòric, i constitueix més una icona que un - símbol.

3.3.2.- L'heterogeneïtat dels símbols. Si suara assenya l'àvem la manca de continuïtat entre uns moments històrics i d'altres, voldríem destacar ara com, a més, Catalunya no és una realitat homogènia, sinó que constitueix un tot sumament complexe a nivell espacial, econòmic i, sobre tot, pel que fa als diferents grups socials existents. I aquesta heterogeneïtat suposa l'existència d'unes forces socials que lluiten per assolir una hegemonia en llurs plantejaments en diferents àmbits.

En contrast amb aquesta contraposició d'interessos podem constatar, en canvi, com en els darrers cent-cinquanta anys - d'història de Catalunya ha perdurat la voluntat col·lectiva - per a potenciar el fet diferencial català. Aquest fet diferencial es basa en unes especificitats històriques i culturals, que s'enfronten de manera constant als plantejaments - uniformitzadors dels governs espanyols. Aquest caire contrastiu de l'acció catalanista és el que provoca, de vegades, el miratge de la homogeneïtat. Obviament, la defensa de Catalunya contra l'opressió centralista provoca solidaritats, - coincidències tàctiques i aproximacions entre un ampli ventall de forces socials, polítiques, econòmiques i ideològiques. I aquestes coincidències tenen una projecció en l'univers simbòlic mitjançant l'existència d'uns símbols integradors, com són ara la senyera, l'himne de Els Segadors o la - Diada de l'onze de setembre, per exemple.

Sota l'apariència d'homogeneïtat que suposa l'existència normalitzada d'aquestes tres menes de símbols que tota - nació moderna posseeix, es solen amagar una multiplicitat de fets heterogenis, que provenen de l'ús que se'n fa d'ells. - Els símbols són, doncs, també heterogenis com a resultat de la complexitat dels contextos culturals i polítics on apareixen. Els moments de comprensió i eclosió nacionalista, els fluxos i refluxos en la consciència patriòtica i en l'acció política ens defineixen diferents paradigmes per l'acció - simbòlica; pública o privada, normalitzada o reivindicativa, lliure o perseguida, d'afirmació o de resistència.

Ja hem esmentat més amunt el valor polisèmic de la bandera i de la llengua, segons l'àmbit, el context històric i la intencionalitat amb què se'ls empra. També podem dir que actualment Els Segadors, malgrat el seu caràcter indiscutible d'himne nacional de Catalunya, no posseeix l'exclusiva dels càntics amb contingut ètnic i/o nacionalista. El Cant de la Senyera, La Santa Espina o el Virolai han posseït en diferents

moments una connotació fortament carregada de catalanisme i, fins i tot, un valor substitutiu respecte a Els Segadors. Resulta significatiu al respecte el que diuen J. Prat i J. Contreras (1979: 102) tot parlant de la festa de l'entronització de la Verge de Montserrat, celebrada el 27 d'abril de 1947, a la qual assistiren setanta mil persones: "l'únic símbol que no hi va ser present fou l'himne nacional català: Els Segadors. Tanmateix, el Virolai, himne montserratí, es va carregar de significació ètnico-nacional". Evidentment, per analitzar aquest fet no es pot oblidar la data en què es produí, ni les circumstàncies polítiques del moment, ni el contingut religiós de l'acte. Tots els factors contextuals hi juguen en la cristallització dels actes simbòlics.

Troblem un altre exemple en el simbolisme vinculat a tot un seguit d'actes populars i/o de masses durant els anys setanta, els quals canviaren d'alguna forma llurs continguts específics, per a convertir-se en expressions de l'enlairament catalanista, de la manifestació de la consciència col·lectiva com a poble, pel fet de constituir-se en marcs on hom llua amb profusió molts dels símbols catalans. Tal és el cas dels recitals dels ídols de la Nova Cançó (especialment d'en Raimon, Lluís Llach, Pi de la Serra o La Trinca), de les representacions de teatre català, o dels mateixos aplecs sardanistes. D'altra banda, observem com hi ha un conjunt de festes locals que en aquests mateixos anys esdevenen símbols de catalanitat, com és el cas de la Patum de Berga, El Corpus de Sitges, el Carnaval de Vilanova, la Candela de Valls, la Mercè de Barcelona o la de Sant Pere a Reus.. A més, les calçotades, les castanyades, les matances del porc i les festes majors de tot arreu es revitalitzen, amb un esforç de continuïtat i amb una consciència de recuperació que impulsa a la creativitat i a l'acció lúdica de masses com a instrument d'autoafirmació, i com a mitjà de reforçar el sentiment de confiança en les empreses col·lectives.

Proposem que per aprofundir en l'estudi de la rica simbologia del catalanisme, hem d'entendre que els valors i les visions del món que els símbols vehiculen no són essències immutables, ni estructures unidimensionals. Posseïm, com a poble, un repertori molt ric i relativament estable de referents o signes culturals d'identitat que marquen la nostra existència històrica. Ara bé, aquest repertori té un valor dialèctic i està sotmès constantment a una acció d'adequació significativa, de redefinició de continguts, que són fruit sempre d'una complexa articulació de forces socials, d'estratègies polítiques, interessos econòmics i d'antagonismes ideològics.

El nostre objectiu és el de demostrar que els diferents símbols de la catalanitat (com la llengua, la bandera, la sardana, els castells, la flama, Sant Jordi o la Verge de Montserrat, entre d'altres) no són categories estàtiques, esclerotitzades, homogènies, sinó quelcom viu i en procés constant de recreació i transformació. Volem insistir, en fi, que darrera d'una anàlisi mínimament rigorosa dels símbols d'identitat catalana no hi trobem essències, sinó un conjunt de circumstàncies de tota mena i de factor interdependents, que són els que configuren i donen el seu contingut precís, sincrònic i contextual. Es tracta de veure els símbols en forma dinàmica, en els processos en què hom els empra. L'acció simbòlica es delimita plantejant quin símbol és utilitzat per qui, amb qui, on, quan, i com. D'aquest mínim test en surt com a proposta de treball que els símbols són categories i valors polisèmics, heterogenis i discontinus.

4.- UNITAT D'ESTUDI. TÈCNIQUES.

La delimitació de les unitats d'observació implica la resolució prèvia del problema de l'articulació de la unitat d'estudi que vem determinar com Catalunya, que constitueix el marc "macro" del treball, amb l'observació "micro", detallada, de sectors d'aquesta realitat.

Suara hem delimitat el nostre problema com el de la interacció simbòlica en el camp específic dels senyals d'identitat. Aquesta selecció ens obliga a destriar les àrees d'observació directa en base a uns criteris que no poden ser exclusivament polítics, ni econòmics ni tampoc històrics, malgrat que totes aquestes variables han d'incloure-s'hi. No podem determinar a priori quin pes tindrà cada una d'elles, si no que aquest serà un dels resultats de la recerca. No podem, doncs, partir d'un model general d'interrelacions, que podríem validar o rectificar amb un treball de camp sobre mostres representatives.

De fet, aquesta manca de models teòrics ja elaborats es devé un obstacle per a la mateixa utilització del sistema de mostres, doncs la tècnica del mostratge implica un model que es verifica sectorialment, sota el presupòsit que determinades sèries de variables es correlacionen (o covarien) amb d'altres sèries, i preveu els punts d'articulació significatius.

Per desgràcia, l'estat actual de les investigacions en el projecte que ens ocupa no ens permet d'emprar aquestes tècniques, si no és amb el risc de transformar-les amb un complicat muntatge teòric sobre unes bases molt poc precisas. És per aquesta raó que preferim fer servir criteris no matemàtics per seleccionar les unitats d'observació.

El mètode inductiu-deductiu ens sembla, doncs, el més apropiat per a organitzar el treball, de manera que vagi des d'allò particular fins a la formulació d'hipòtesis aplicables al marc general d'estudi, cosa que ens permet de retornar posteriorment a la investigació empírica per a corroborar o rectificar aquestes hipòtesis. La nostra condició d'antropòlegs, a més, ens fa preferir aquesta estratègia que permet l'especulació teòrica, però que la vincula sòlidament a unes bases empíriques. Aquesta base empírica, d'altra banda, guanya en profunditat allò que perd en representativitat estadística.

Proposem, per consegüent, de començar la recerca amb una etapa prospectiva, en la qual la selecció dels llocs d'observació es faria tenint en compte llur capacitat heurística, les possibilitats que ofereixen com a fonts d'hipòtesis teòriques.

Hom tindrà en compte tres elements en aquesta selecció:

1) Incloure localitats que signifiquin casos extrems. Aquests podrien ser, per posar un exemple, poblacions homogènies i d'altres amb una gran immigració; casos en què l'ús dels símbols de pertinença esdevinguin part important de les activitats habituals i casos on llur utilització sigui pràcticament nul·la.

2) Analitzar esdeveniments significatius: manifestacions, festes, mítings polítics. Aquestes són d'altres circumstàncies on hom pot observar la utilització i acceptació del llenguatge simbòlic.

3) Estudiar localitats que formin part d'una escala de diferències pel que fa a la integració, homogeneïtat cultural, estructura de classes, tradicions, etc.

A cada lloc analitzarem els tres aspectes senyalats en el capítol titolat "La problemàtica nacional a Catalunya, - identitat ètnica i reivindicació nacional": les percepcions dels elements que esdevenen marcadors de diferenciació, el - paper de les institucions en la creació i manteniment de la consciència d'identitat i els mecanismes de mobilització social, en el marc dels processos migratoris.

Aquesta primera etapa permetrà, a més, assajar i afinar les tècniques d'investigació, que en principi seran aquestes:

- * observació: per la tècnica de l'observació participant, però aplicant guies i models d'observació que permetin que els resultats siguin comparables.
- * entrevistes: aquestes seran obertes pels primers contactes, i dirigides després, de manera que es pugui - evitar l'acumulació d'informació no significativa.
- * entrevista focalitzada: aquesta tècnica permet d'obtenir informació molt fluïda, però centrada en torn a un tema i serà la forma preferent quan tractem d'analitzar esdeveniments significatius, a través de la - consulta a llurs actors o espectadors.
- * enquestes: les observacions i entrevistes seran complementades, quan calgui, amb enquestes. Malgrat això, - procurarem no acumular dades d'una forma massiva a - través d'aquest mitjà, sinó que seran articulades de manera que resultin "mini-entrevistes", amb possibilitats d'ampliar informació sobre punts d'interès. Les enquestes no tindran més de vint preguntes i inclouran algunes respostes obertes. Normalment, seran emprades amb l'ajut de la memòria de l'investigador, que anirà enunciant les seves preguntes, i només en aquells casos en què la col.laboració de la persona entrevistada estigui d'antuvi assegurada, se li enviarà la enquesta perquè la completi.

* escales: elements auxiliars tal com les escales de distància social o escales d'acceptació-rebuig, seran probades en aquesta primera etapa a fi i efecte de ve rificar llur grau de correlació amb les dades observa cionals i els informes dels entrevistats.

Com partim de la base d'analitzar els elements simbòlics de la nacionalitat com un llenguatge, emprarem també les tècniques d'anàlisi semàntica i la sintaxi de l'ús dels símbols.

Aquesta primera etapa donarà com a resultat l'obtenció d'un cos d'informació, que es contrastarà amb les propostes teòriques existents i que permetrà de dissenyar un model d'interrelacions que no es recolzi solament en especulacions més o menys encertades. La construcció d'aquest model és l'ob jectiu real de la nostra investigació i no l'entenem com a una generalització a partir de casos concrets, sinó com a una construcció teòrica feta a partir d'aquesta base.

La següent etapa, empírica, tindrà com a objectiu afinar i corroborar les hipòtesis i es fonamentarà en l'anàlisi exhaustiva d'algunes comunitats (barris o bé comunitats aïllades) que suposin reptes teòrics a les hipòtesis formulades. Aquestes unitats d'observació no tenen que ser per força les mateixes que vàrem estudiar a la primera etapa, ja que llur selecció es farà d'acord amb d'altres criteris, però en cap cas poden coincidir.

Només després d'aquesta segona etapa empírica es procedirà a l'elaboració i redacció de les conclusions finals.

CURRICULUM VITAE

Nombre y apellidos: Ma Dolors COMAS D'ARGEMIR i CENDRA

Nacimiento: 10 de agosto de 1951, en Barcelona

Domicilio: c/ Llorens i Barba, 76-78, 5º 1ª - BARCELONA-25. Tel. 347.11.28

D.N.I.: 37.646.918

1. DATOS PROFESIONALES

1.1. Títulos académicos

- Licenciatura en Filosofía y Letras por la Universidad de Barcelona. Año 1973.
- Grado de Licenciado, obtenido con la Tesis de Licenciatura titulada Huiracocha y Quetzalcóatl. Estudio comparado de dos mitos precolombinos, presentada el día 26 de junio de 1973 con la calificación de SOBRESALIENTE POR UNANIMIDAD.
- Grado de Doctor, obtenido con la Tesis Doctoral titulada Familia y herencia en el Pirineo Aragonés, presentada el día 29 de setiembre de 1978 con la calificación de SOBRESALIENTE POR UNANIMIDAD Y SUMMA CUM LAUDE.

1.2. Otros estudios

Participación en los siguiente seminarios:

- 1974 "Antropología urbana", a cargo del Prof. Dr. Bryan ROBERTS de la Universidad de Manchester, organizado por el C.S.I.C.
- 1975 "Nuevas corrientes de la Antropología", a cargo del Prof. Dr. Stanley DIAMOND de la New School for Social Research de Nueva York. Abril.
- 1978 (marzo) "Sistemas económicos mundiales", a cargo del Prof. Dr. Jonathan FRIEDMAN de la Universidad de Copenhague, organizado por el INSTITUT CATALÀ D'ANTROPOLOGIA (I.C.A.)
- 1978 (abril) "Antropología y feminismo", a cargo de la Prof. Olivia HARRIS de la Universidad de Kent, organizado por el I.C.A.
- 1978 (diciembre) "Marxismo y Antropología", a cargo del Prof. Dr. Angel PALERM, de la Universidad Iberoamericana de México, organizado por el I.C.A.
- 1979 (marzo) "La antropología y su lugar entre las ciencias", a cargo del Prof. Dr. Lawrence KRADER, de la Universidad Libre de Berlín, organizado por el I.C.A.
- 1980 (agosto) "Ethnicity and Social Anthropology", dirigido por el Prof. Dr. Anthony LEEDS de la Universidad de Boston.
- 1980 (noviembre) "La incidencia del capitalismo en las comunidades campesinas y pesqueras de Canarias", a cargo del Prof. Dr. Alberto GALVAN de la Universidad de La Laguna, organizado por el I.C.A.
- 1981 (diciembre) "Sociedades complejas y ciencias sociales: sociedades articuladas y categorías desarticuladas", a cargo del Prof. Anthony LEEDS, de la Universidad de Boston, organizado por el I.C.A.

1.3. Lenguas (en orden de conocimiento)

- Castellano y catalán, francés, inglés, italiano, portugués.

2. DOCENCIA E INVESTIGACIÓN

2.1. Labor docente

1975-6 Profesora encargada de curso (nivel A) en las Dependencias Universitarias de Lérida. (Facultad de Geografía e Historia)

1976-7 y 1977-8 / Profesora encargada de curso (nivel C) en la Facultad de Geografía e Historia de la Universidad de Barcelona.

1978-9 y 1979-80 / Profesora adjunta contratada con dedicación exclusiva, en la Facultad de Geografía e Historia de la Universidad de Barcelona.

1980-1 en adelante / Profesora adjunta contratada con dedicación exclusiva, en las Dependencias Universitarias de Tarragona.

Asignaturas: Introducción a la Antropología Cultural (1975-6 en adelante)
 Antropología Política (1978-9 y 1979-80)
 Antropología Económica (1980-1)
 Técnicas de investigación (1980-1)

2.2. Labor investigadora

- Iniciación al trabajo de campo en la comarca de Osona (Sta. Maria del Corcó). Julio de 1972.

- Trabajo de campo en Barbastro (Huesca) durante cuatro meses en el año 1974, con el fin de estudiar la corriente migratoria hacia esta ciudad, que básicamente se produce a partir de los núcleos rurales de las comarcas del Somontano y del Sobrarbe. Fruto parcial de este trabajo de campo se encuentra en las publicaciones que se citan posteriormente.

- Trabajo de campo en el Pirineo Aragonés (especialmente en Jaca, Boltaña, Bielsa, Echo y Ansó), desde 1973 hasta enero de 1978, en periodos intermitentes con una duración aproximada de doce meses. La finalidad era la de estudiar las transformaciones sufridas por la casa pirenaico-aragonesa en lo que se refiere a sus aspectos económicos, sociales e ideológicos. Fruto parcial de este trabajo lo constituye la Tesis de Doctorado presentada en 1978 y algunas publicaciones que se citan más adelante.

- Trabajo de campo en Llorenç del Penedés durante quince días del año 1980 con el fin de estudiar actitudes políticas, aprovechando las recientes elecciones. Está en sus inicios.

- Proyecto conjunto con J.J. Pujadas, iniciado en 1980 sobre el estudio de la Etnicidad y Nacionalismo en Cataluña. Está en fase de recopilación y elaboración bibliográfica.

- Proyecto del Departamento de Antropología de Tarragona, encaminado a la constitución de un ARXIU D'ETNOGRAFIA DE CATALUNYA. En estos momentos hemos recopilado bibliografía y estamos trabajando en la organización y codificación de este material, que va a ser procesado por ordenador. Para ello contamos con la colabo-

ración de Joan Casas, Licenciado en Matemáticas y Geografía. Actualmente trabajamos en el procesamiento de la información referida a Medicina popular, fruto de investigaciones de campo realizadas en comarcas de Tarragona.

- Trabajo iniciado en su fase de recopilación bibliográfica, referido a la utilización del folklore en la enseñanza primaria, desde una perspectiva histórica y centrándose en Cataluña.

3. MERITOS

3.1. Becas

- Beca del Fondo de Promoción para la Igualdad de Oportunidades, durante los cursos 1969-72.
- Beca del Ministerio de Educación y Ciencia dentro del programa de Formación del Personal Investigador para trabajar en el Departamento de Antropología Cultural de la Universidad de Barcelona. Desde 1974 a 1976 inclusive.

3.2. Entidades

- Miembro fundador del INSTITUT CATALÀ D'ANTROPOLOGIA.
Formo parte como Tesorera de la Junta Directiva Provisional, desde febrero de 1978 a mayo de 1979. Desde mayo de 1979 formo parte de la Junta Directiva de la entidad, también como Tesorera.
- Socia fundadora del INSTITUTO ARAGONES DE ANTROPOLOGIA.
- Socia de la ASOCIACION CULTURAL AMIGOS DEL SOBRARBE.
- Socia de la INSTITUCIO CATALANA D'ESTUDIS AGRARIS
- Jefe del Departamento de Antropología Cultural de Tarragona. Curso 1981-2.

3.3. Trabajos editoriales

- Coordinadora, junto con J.J. Pujadas, de la Sección de Etnología de la Enciclopedia Larousse (ed. Planeta). Años 1976-8.
- Miembro del Consejo de redacción de la revista COMENTARIS D'ANTROPOLOGIA CULTURAL, editada por el Departamento de Antropología de Tarragona. 1981

4. PUBLICACIONES

4.1. Trabajos publicados

- 1972 Recensión de E. Köngas Maranda y P. Maranda, Structural Models in Folklore and Transformational Essays, en Ethnica, 4: 259-260. (Barcelona)
- 1973a "Mitología comparada: Huiracocha y Quetzalcóatl. Una interpretación a nivel de metodología estructural-funcional", en Ethnica, 5: 61-126.
- 1973b (En colaboración con R. Jordi González)
"Notas sobre automedicación", en Acofar, 83: 13-24. (Barcelona)
- 1973c Recensión de I. Rouse, Introducción a la Prehistoria, en Ethnica, 6: 269-270.
- 1974a Recensión de R.A. Barrett, Benabarre. The Modernization of a Spanish Village, en Ethnica, 8: 188-192.
- 1974b Traducción de R.A. Barrett "Estratificación social en dos pueblos aragoneses" (en colaboración con J.J. Pujadas), en Ethnica, 8: 7-32.
- 1975a (en colaboración con J.J. Pujadas)
"Elementos para un modelo del proceso de urbanización/desruralización en el Alto Aragón", en Ethnica, 9: 37-74.
- 1975b (en colaboración con J.J. Pujadas)
"La casa en el proceso de cambio del Pirineo aragonés", en Cuadernos de Investigación, 1 (2): 51-62. (Logroño)
- 1975c Traducción de F.A. Aguilera, "Cambios en estrategia económica: ¿secularización de los campesinos o proceso de cambio de la comunidad" (en colaboración con J.J. Pujadas), en Ethnica, 9: 7-27
- 1975d Traducción de E.B. Hansen, "Brindando por la prosperidad. El rol de la cultura de bar y la formación de coaliciones en la modernización del Alt Penedés" (en colaboración con J.J. Pujadas), en Ethnica, 10: 47-63.
- 1976 Traducción de D. Gragory, "El éxodo rural y la perpetuación de Andalucía", en Ethnica, 11: 135-148.
- 1977a Recensión de J. Rubio Carracedo, Lévi-Strauss, estructuralismo y ciencias humanas, en Ethnica, 11: 251-252.
- 1977b Traducción de R. Firth: "¿El antropólogo escéptico? La Antropología Social y la perspectiva marxista de la sociedad" (en colaboración con J.J. Pujadas), en M. BLOCH (ed.), Análisis marxistas y antropología social. Barcelona. Anagrama. pp. 43-78.
- 1977d Traducción de S. Feuchtwang, "La investigación de la religión" (en colaboración con J.J. Pujadas), en M. BLOCH (Ed.), Análisis marxistas y antropología social. Barcelona. Anagrama. pp. 79-102.
- 1978a Familia y herencia en el Pirineo Aragonés. Tesis de Doctorado (mecanografiada). Universidad de Barcelona.
- 1978b "La Antropología. Presente y futuro de una disciplina", en Prisma Internacional, 3. (Barcelona)

- 1979 "Informe: Familia y herencia en el Pirineo Aragonés", en Comentaris d'Antropologia Cultural, 1: 1-15.
- 1980a Recensió de W. Douglass y J. Aceves (eds.), Los aspectos cambiantes de la España rural, en Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia, 1: 134-137.
- 1980b "Niveles de adaptación cultural en una comunidad del Pirineo oscense", en Actas del I Congreso Español de Antropología (Barcelona, 28 de marzo a 2 de abril de 1977), pp. 161-179. Barcelona. Universidad de Barcelona.
- 1980c "Sistema d'herència i estratificació social: les estratègies hereditàries en el Pirineu d'Aragó", en Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia, 2: 25-55.
- 1981a (en colaboración con J.M. Comelles, J. Prat y J.J. Pujadas)
"Arxiu d'Etnografia de Catalunya", en Comentaris d'Antropologia Cultural, 3: 49-57.
- 1981b (en colaboración con J.J. Pujadas)
"Catalunya y la nacionalidad catalana", en Documentación Social, 45: 167-180. Madrid.
- 1981c (en colaboración con J.J. Pujadas)
"L'etnicitat. Variacions sobre un mateix tema", a Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia, 3/4: 155-167. Barcelona
- 1981d Traducción del francés del artículo de M. Marie "Territori i identitat social. El cas del país de Verdon", en Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia, 3/4: 46-66. (en colaboración con J.J. Pujadas)
- 1981e Traducción del inglés del artículo de A. Bailey, "Fer història. Les dialectiques sobre la temporalitat i l'estructura en la moderna teoria social francesa", a Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia, 3/4: 129-153 (en colaboración con J.J. Pujadas)
- 1981f "Regiones circumpolares. Esquimales. Asia septentrional. La adaptabilidad del hombre a medios hostiles", en Las razas humanas, vol. 3: 242-286. (dir. Ramón Valdés). Barcelona. Compañía Internacional Editora.

4.2. Trabajos en prensa

- (en colaboración con J.J. Pujadas)
"Barbastro: etnografía de una comunidad altoaragonesa", en Actas del VII Congreso de Estudios Pirenaicos (Seo de Urgel, septiembre de 1974).
- (en colaboración con J.J. Pujadas)
"La casa y los grupos vecinales", en Alto Aragón: costumbres, tradiciones y leyendas. Madrid. Energía e Industrias Aragonesas.
- "Ganaderos, boyeros, pastores, obreros... Estrategias económicas en el Pirineo de Aragón", en Revista del Instituto Aragonés de Antropología.
- Recensión de E. Sevilla-Guzmán, La evolución del campesinado en España, en Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia, 5.
- (en colaboración con J.J. Pujadas)
"Una aproximación al estudio del nacionalismo catalán desde la perspectiva de la Antropología", en Actas del II Congreso Español de Antropología (Madrid, del 6 al 10 de abril de 1981)
- (en colaboración con J.M. Comelles, J. Prat y J.J. Pujadas)
"El Archivo de Etnografía de Cataluña", en Actas del II Congreso Español de Antropología (Madrid, del 6 al 10 de abril de 1981).
- (en colaboración con J.J. Pujadas)
"Identitat catalana i símbols culturals", a Ciència, revista catalana de ciència i tecnologia. Barcelona. Abril de 1982.
- (en colaboración con M. Andreu y otros), "Les guies de treball com a eines d'investigació", a Arxiu d'etnografia de Catalunya, 1

4.3. Trabajos no publicados

- (en colaboración con D. Llopart y J.J. Pujadas)
"Lèxic antropològic català". Preparado para la Sección Lexicográfica del Instituto Catalán de Antropología. 1979.
- (en colaboración con J.J. Pujadas)
"Una aproximación al estudio de los movimientos étnicos en Cataluña". Preparado para el seminario de A. Leeds en la Universidad de Boston. Agosto de 1980.
- (en colaboración con F. Breton, E. Conte y J.J. Pujadas)
"Identificació etnonacional y transformacions socio-econòmiques dins l'àrea catalana". Preparado para el seminario de A. Leeds en la Universidad de Boston. Agosto de 1980.

5. ASISTENCIA A CONGRESOS

- 1974 VII Congreso Internacional de Estudios Pirenaicos. Seo de Urgel
- 1977 I Congreso Español de Antropología. Barcelona
- 1979 Jornades de l'Alta Muntanya Catalana. La Seu d'Urgell.
- 1981 II Congreso Español de Antropología. Madrid
- 1981 Col.loqui sobre l'estudi de la cultura popular. Saifores (Barcelona)
- 1981 I Congreso de Sociología. Zaragoza.
- 1981 Coloquio de Etnología e Historia sobre los Pirineos. Casa de Velázquez. Madrid.
- 1981 Congr s de Cultura Tradicional i Popular. Barcelona.

6. CONFERENCIAS

- 1976 (conjuntamente con J.J. Pujadas)
"Aculturación y cambio social en el Alto Aragón", realizada el 19 de febrero de 1976 en el Centro Aragonés de Barcelona, con motivo de la celebración de la VII Semana de Huesca en Barcelona.
- 1977 "L'anàlisi marxista en l'Antropologia", realizada el 21 de abril de 1977 en la Dependencias Universitarias de Tarragona.
- 1977 (conjuntamente con J.J. Pujadas)
"Estructura econ mica y adaptación cultural en el Alto Aragón", realizada el 15 de octubre de 1977 en el Centro Aragonés de Barcelona.
- 1979 "Genealogies i xarxa social. Tècniques de construcción", realizada el 20 de abril de 1979 en el Centro Cultural Balaguer, de Vilanova i la Geltrú.
- 1979 Seminario sobre "Migracions rurals a Catalunya i antropologia de les àrees muntanyoses", realizado en marzo de 1979 en la Societat Catalana de Geografia.
- 1979 (conjuntamente con J.J. Pujadas)
"Cultura pirinenca", realizada el 8 junio 1979 en la Biblioteca de la Caixa de Pensions, en Organy .
- 1979 Seminario sobre "Organització familiar y herència: el Pirineu", dentro del ciclo Tem tiques actual d'Antropologia Ibérica, realizado los días 20 y 22 de noviembre de 1979 en la Escuela Superior de Ciencias Sociales de Barcelona.
- 1980 "La casa altoaragonesa", realizada el 25 de abril de 1980 en la Delegación del Ministerio de Educación de Huesca. Organizada por el Instituto Aragonés de Antropolog .
- 1981 (conjuntamente con J.J. Pujadas)
"La masia a Catalunya", realizada el 14 de julio de 1981 en la Bioblioteca de la Caixa de Pensions de Alcover (Tarragona).
- 1981 "L'Etnografia a Catalunya", realizada el 22 de mayo en la Delegación Universitaria de Lérida.
- 1982 "La família a Catalunya", realizada el 19 de febrero en l'Escola de Mestres de Vic.

CURRICULUM PROFESIONAL

Datos personales

Nombre y apellidos: María Dolores JULIANO CORREGIDO

Lugar y fecha de nacimiento: Necochea (Rep. Argentina) 22/9/1932

Nacionalidad: Española

Estado civil: Casada

Documento Nacional de Identidad: Nº 38071634

Domicilio: calle Tte. Flomesta Nº 35, pral.2ª Barcelona-28

Teléfono: 4224711

1.- Datos profesionales

1. 1. - Títulos Académicos.

Doctora en Antropología Cultural

Licenciatura en Antropología Cultural otorgada por Universidad Estatal de Mar del Plata (Rep. Argent.) 1974

Convalidada por: Ministerio de Educación y Ciencia de España. 1979

Incorporada como: Licenciado en Filosofía y Letras, Sección de Historia de América. Subsección de Antropología Americana.

Tesis de Licenciatura: Tema: "Sociolingüística en el área Rioplatense"

Presentada en 1979. Premio extraordinario de Licenciatura, en Facultad de Geografía e Historia. Universidad Central de Barcelona.

Tesis de Doctorado: Tema: "Integración y marginación en la cultura rural catalana. Análisis de endoculturación".

Presentada en 1981. Facultad de Geografía e Historia.

Calificación: Sobresaliente "Cum Laude".

1. 2. - Otros estudios

Especialización en Pedagogía General(Estudio Universitario de Grado Medio)

Otorgado por: Instituto Superior de Perfeccionamiento Docente de La Plata (Rep. Arg.) en 1958.

Maestra Normal Nacional y Bachiller. Otorgado por: Ministerio de Educ. de la Nación. 1951 (Rep. Arg.)

2 cursos de Doctorado: "Feminismo e Historia Oral" y "Utopía , revolución y contrarrevolución en la Cataluña autónoma" 1980

1 curso de "Planeamiento Educativo" 1971

1 curso de "Aplicación del ordenador a la enseñanza" 1977

1. 3. - Lenguas

Francés : seis cursos (tres de los cuales universitarios)

Catalán : tres cursos de Llengua Catalana. 1978, Curs d'Estiu 1979. Curs 1979-80.

Inglés: dos cursos.

Italiano: un curso

Conocimientos de Portugués.

2.- Docencia e Investigación

2.1- Labor docente

Actuación en Universidad Oficial

Profesor no numerario contratado en "Antropología Cultural". Universidad Central de Barcelona, desde el curso lectivo 1977-78.

Profesor Adjunto, desde 1982.

Ayudante de Cátedra en "Introducción a las Ciencias Antropológicas". Universidad de Mar del Plata, de 1972 a 1975.

Ayudante de Cátedra en "Psicología Social". Universidad de Mar del Plata, de 1973 a 1975.

Jefe de Trabajos Prácticos en "Etnografía Extra-Americana IIº", año 1975.

Actuación en Universidad Privada

Profesora Interina en "Psicología Educacional". Universidad Católica de Mar del Plata (Rep. Argentina) año 1971.

Profesora Interina en "Psicología Educacional" y "Pedagogía Diferenciada" Universidad Católica de Mar del Plata. Año 1972.

Profesora Titular de "Pedagogía General". Universidad Católica de Mar del Plata. Años 1973 y 1974.

Profesora del Curso de Extensión Universitaria de las Universidades de California e Illinois. Desde 1982.

Actuación docente en Institutos Superiores de Formación Docente

Profesora de "Pedagogía y Didáctica Especial II" del Curso de Perfeccionamiento Docente en Educación del Deficiente Mental. 1972-73.

Profesora de "Pedagogía Diferenciada" y "Práctica de la Enseñanza" en Inst. Sup. de Formación Docente de Mar del Plata. año 1976.

Actuación docente en Institutos Superiores de Formación Empresarial

Profesora de "Antropología Cultural" en E.A.D.A. (Escuela de Alta Dirección y Administración). Desde 1979.

Actuación docente en Institutos de Bachillerato

Profesora de "Pedagogía" 1963-1964.

Profesora de "Psicología", "Pedagogía" y "Filosofía" 1964 a 1969.

Otros cargos docentes

Inspectora de Enseñanza Diferenciada del Ministerio de Educación de la Provincia de Buenos Aires (Rep. Arg.) por concurso de antecedentes y oposición. Años de 1968 a 1976.

Directora General de Enseñanza Media. Ministerio de Educación de la Pcia. de Bs. As. 1973-74.

2.2. Labor investigadora

Seis meses de trabajo de campo en Antropología Urbana, barrio de pescadores, en Mar del Plata. año 1974.

Dos años de trabajo de campo en áreas rurales catalanas. Desde comienzos de 1979 hasta setiembre de 1981. Dividido en dos etapas: la 1ª en Sant Feliu de Codines y la 2ª en Barberà de la Conca.

3.- Méritos

3.1.- Becas

Concedidas:

Ayuda de Investigación de la Universidad Central de Barcelona, curso 1980-1981 para estudiar "Integración y Marginación en la Cultura Rural Catalana".

Solicitadas:

Ayuda de investigación para "Recuperar y ordenar el Archivo de la Societat de Trabajadores Agrícolas de Barberà". Como jefe de equipo. Programa de Fomento a la investigación "Análisis de la construcción y utilización de señales de autoidentificación grupal".

3.2.- Actuación profesional en entidades

Miembro del "Institut Català d'Antropologia" desde 1978

Miembro del Consell de Redacció de "Quaderns" (Revista del Institut Català d'Antropologia) 1982.

Socia fundadora de la "Asociación Marplatense de Antropología" 1975.

Miembro del "Colegio de Graduados de Antropología" de Argentina, 1980.

Representante en Catalunya del "Colegio de Graduados de Antropología" de Argentina, desde 1982.

Integrante del Seminario de Cultura Popular organizado por I.C.A. en años 1980-81.

Colaboradora en la sección Antropología del Museo Municipal de Ciencias Naturales de Mar del Plata. 1975-76.

3.3.- Cargos directivos en congresos y reuniones profesionales

Relatora de la Ponencia: Técnicas y métodos en el "Coloquio de Cultura Popular". Seiforas 1981.

3.4.- Presentación de trabajos en congresos y reuniones profesionales

"Supuestos gnoseológicos implícitos en algunas corrientes antropológicas" en 2º Congreso Español de Antropología. Madrid 1981.

"La contestación femenina en la estructura de algunos cuentos tradicionales" en Coloquio de Cultura Popular.-Seiforas 1981.

4.- Publicaciones

4.1.- Trabajos publicados

"Bandolerismo social y milenarismo en la Provincia de Buenos Aires". en
"ETHNICA", Revista de Antropología Nº12. Barcelona, 1976.

pp 43 a 80.

"Anàlisi estructural d'un sistema de romiatges al Vallès" en QUADERNS de
l'Institut Català d'Antropologia. Nº2 novbre. 1980 pp 58 a 98.

"Supuestos gnoseológicos implícitos en algunas corrientes antropológicas"
en Memorias del IIº Congreso de Antropología. Madrid 1981.

"La contestación femenina en la estructura de algunos cuentos tradicio-
nales" en Memorias del Col.loqui sobre l'estudi de la Cultura
Popular. Barcelona. 1981.

Artículos: "Aculturación", "Encuesta", "Forma", "Función", "Historia" y
"Norma" en 60 Conceptos Clave de la Antropología Cultural Bar-
celona. Daimon. 1981.

"Integración y marginación en la Cultura Rural Catalana. Análisis de
Endoculturación". Resumen de la Tesis Doctoral. Editada por
el Centre de Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1982
37 páginas.

"Estudi de cognoms", "Fogatges" y "Una troballa interessant" en los nú-
meros 20, 21 y 24 de la revista "LLUM" de Barberà de la Conca
abril y julio de 1981 y marzo de 1982.

"Caracterización de la Enseñanza Diferenciada" publicada por el Munici-
pio de Mar Chiquita en 1973.

Recensiones en "ETHNICA", "QUADERNS", y "COMENTARIS" del Departament
de Antropologia Cultural.

4.2.- En prensa

"La escolarización en Barberà de la Conca entre 1860 y 1936 para
"APLEC DE TREBALLS" Nº 4 Centre d'estudis de Montblanc. 1982 36 pág.

4.3.- Proyectos de publicación

Una monografía sobre métodos antropológicos, para Editorial "HERDER".

Un artículo: "Los sobrenombres familiares ("renoms") en Barberà de la
Conca".- para "ETHNICA".

Una monografía sobre Barberà de la Conca, para el Centre d'Estudis de
la Conca de Barberà.

Una monografía sobre Sant Feliu de Codines, para la Comisión de Cul-
tura de Sant Feliu de Codines.

4.4.- Trabajos no publicados

Habla popular rionplatense, 216 páginas.

Integración y Marginación en la Cultura Rural Catalana 826 páginas.

Un caso de relación del Modo de Producción Capitalista con modos pre-
capitalistas 45 páginas.

5.- Asistencias a congresos y seminarios

- "El niño excepcional y su recreación" Minst. Educ. Arg. 1968
- "El nuevo rol del docente en la etapa de reconstrucción nacional." Universidad Mar del Plata. 1973.
- "Primer Congreso Nacional de Antropología." Marzo 1977
- "Antropología y Feminismo," por Dra. Olivia Harris, abril 1978
- "Seminario de Pedagogía Cibernética y Teoría general de Sistemas".
Dr. Sanvicens , 1978.
- "Primera Setmana d'estudis sobre Marginació Social." Fundació Miró.
Octubre de 1978.
- "Teoría sobre la evolución de Mesoamérica." Dr. Angel Palerm. Diciembre de 1978.
- "La historia de la Antropología y el pensamiento ilustrado" por
Dr. Josep Llobera. Novbre, 1979.
- "Los gitanos españoles" por Dra. Teresa San Roman. Abril de 1980.
- "Sociedades complejas y ciencias sociales: categorías desarticuladas y sociedades articuladas" por Dr. Anthony Leeds. Diciembre de 1981.
- "Técnicas de ordenación y fichado de material de museos". Museo de Ciencias Naturales de Mar del Plata. Diciembre de 1974.
- "Congrès de cultura tradicional i popular" del Servei de Promoció Cultural de la Generalitat de Catalunya. Diciembre 1981.
- "Principios fundamentales para el análisis de la Historia de América, en perspectiva antropológica" por el Dr. Pedro Armillas.
Enero 1982.
- "Estructura social y simbología" Stanley Brandes. Marzo de 1982.
- "Problemática de la emigración" Danielle Provansal. Abril de 1982.

6.- Conferencias dictadas

- "Los medios audiovisuales en la enseñanza especial". Conferencia radiofónica en Necochea, (Rep. Argentina) octubre 1969.
- "Caracterización y diagnóstico del país". Dos conferencias de tres horas cada una por invitación de la Universidad Nacional de La Plata, curso de capacitación para profesores. Febrero 1974.
- "La persona madura en la cultura actual". Auspiciado por el Club de Jubilados y el Hospital Privado de la Comunidad. En Mar del Plata. Cine Diagonal. Agosto 1974.
- "El supervisor como evaluador" en Jornadas para Directores de Escuelas de la Provincia de Bs.As. En La Plata. Octubre de 1975.
- "Culturas indígenas de la República Argentina". para el Departamento de Humanidades del Instituto de Balcarce (Argent.) oct. 1975.
- "Evaluación por ordenador", el 2 de marzo de 1978 en el Seminario de Pedagogía Cibernética de la Facultad de Pedagogía de Barna.
- "La història de Barberà de la Conca" a través de la seva demografia". Barberà, 15-3-1981.
- "Análisis de la evolución demográfica de Sant Feliu de Codines". St. Feliu, abril de 1981.
- "El método comparativo en Antropología". Facultad de Geogr. Hist. Tarragona. Novbre 1981.
- "Raza y racismo. Conceptos básicos". Dos conferencias en Instituto San José de Calasanz, en diciembre 1981 y abril de 1982.
- "Enfoque antropológico de la educación", en Escuela de Maestros de Vic. Febrero de 1982.
- "Investigación antropológica comparativa" en Delegación Universitaria de Lérida. Abril de 1982.

CURRICULUM VITAE

Nombre y apellidos: Juan José PUJADAS MUÑOZ

Nacimiento: 16 de febrero de 1951, en Barcelona.

Domicilio: c/ Llorens i Barba 76-78, 5º 1ª, BARCELONA-25 (Tel. 347.11.28)

D.N.I. 37.646.827

1. DATOS PROFESIONALES

1.1. Títulos académicos

- Licenciado en Filosofía y Letras, Sección de Filología Románica, por la Universidad de Barcelona, en el año 1973.
- Grado de Licenciatura obtenido con el trabajo "Sociolingüística vs. Etnolingüística, una alternativa metodológica al estudio del lenguaje humano y su contexto", leído el día 28 de septiembre de 1973, con la calificación de SOBRESALIENTE POR UNANIMIDAD.
- Grado de Doctor, obtenido con la tesis titulada "Aspectos etnolingüísticos del Alto Aragón. Etnociencia y Taxonomías Folk", leída el 21 de octubre de 1977, con la calificación de SOBRESALIENTE POR UNANIMIDAD, SUMMA CUM LAUDE.

1.2. Otros estudios

- 1974 (abril) Seminario sobre "Antropología urbana", a cargo del Prof. Dr. Bryan ROBERTS de la Universidad de Manchester, organizado por el C.S.I.C.
- 1975 (marzo) Seminario sobre "Nuevas corrientes de la Antropología", a cargo del Prof. Dr. Stanley DIAMOND, de la New School for Social Research de New York.
- 1978 (marzo) Seminario sobre "Sistemas económicos mundiales", a cargo del Prof. Dr. Johnatn FRIEDMAN, de la Universidad de Copenhague, organizado por el Instituto Catalán de Antropología (I.C.A.)
- 1978 (abril) Seminario Sobre "Antropología y feminismo" a cargo de la Prfa. Olivia Harris de la Universidad de Kent, organizado por el I.C.A.
- 1978 (diciembre) Seminario sobre "Marxismo y Antropología", a cargo del Prof. Dr. Angel Palerm, de la Universidad Iberoamericana de México, organizado por el I.C.A.
- 1979 (febrero) Seminario sobre "Las sociedades andinas a la luz de su historia" a cargo del Prof. Dr. John V. MURRA de la Universidad de Cornell (N.Y.), organizado por el I.C.A.
- 1979 (marzo) Seminario sobre "La Antropología y su lugar entre las ciencias", a cargo del Prof. Dr. Lawrence KRADER de la Universidad Libre de Berlín, organizado por el I.C.A.

- 1979 Matriculado en la Universidad de Cornell (N.Y.) como Graduate Student en los siguientes cursos de Doctorado (Fall Term)
- 1) A-333 Ethnology of the Andean Region (Prof. Dr. John V. Murra)
 - 2) H-428 Naturalistic Views before Darwin (Prof. Dr. D. Greenwood)
 - 3) H-419 Humanity and Animality. Social Anthropology and Sociobiology (Prof. Dr. Sir Edmund Leach)
 - 4) A-611 Principles of Social Anthropological Theory (Prof. Dr. J. Boon)
 - 5) - Directed Research (Prof. Dr. D. Greenwood)
- 1980 Matriculado en la Universidad de Cornell (N.Y.) como Graduate Student (Spring Term) en los siguientes cursos de Doctorado.
- 1) H-429 Naturalistic Views after Darwin (Prof. Dr. D. Greenwood)
 - 2) A-313 Urban Anthropology (Prof. Dr. R.J. Smith)
 - 3) - Directed Research (Prof. Dr. D. Greenwood)
- 1980 (agosto) Seminario sobre "Ethnicity and Social Anthropology" a cargo del Prof. Dr. Anthony Leeds, de la Universidad de Boston.
- 1980 (noviembre) Seminario sobre "Le pastoralisme nomade de l'Afrique", a cargo del Prof. Dr. Pierre BONTE, del CNRS (Paris), organizado por el I.C.A.
- 1981 (diciembre) Seminario sobre "Sociedades complejas y ciencias sociales: sociedades articuladas y categorías desarticuladas", a cargo del prof. Anthony Leeds, de la Universidad de Boston, organizado por el I.C.A. y la Generalitat de Catalunya.
- 1982 (enero-febrero) "Seminari sobre ciències de la comunicació per una tecnologia de la docència universitària", organizado por el I.C.E. de la Universidad de Barcelona.

1.3. Lenguas (por orden de conocimiento)

- Castellano, catalán, inglés, francés, italiano, portugués.

2. DOCENCIA E INVESTIGACIÓN

2.1. Labor docente

- 1973-4 Profesor ayudante de Lengua Castellana en Fac.Filología de Barcelona
- 1974-7 Profesor encargado de curso del Dpto. de Lengua Castellana de Barcelona, con desempeño de la labor docente en las Dependencias de Tarragona.
- 1976-7 Profesor encargado de curso del Dpto. de Antropología Cultural (Geografía e Historia, desempeñando la labor docente en Tarragona.
- 1977 en adelante Profesor adjunto contratado de Antropología Cultural - Tarragona.

Asignaturas: Lengua

Estructura sintáctica del español

Dialectología española

Antropología para lingüistas

Etnolingüística

Lengua española III: sintaxis

Antropología Cultural

Antropología Cultural (Geografía e Historia)

Antropología Cultural (Filosofía y Ciencias de la Educación)

Antropología Cognitiva

Historia, teoría y métodos de la Antropología

Técnicas de investigación antropológica

Etnología de la Península Ibérica

1976 Curso de Etnolingüística en la Universitat Catalana d'Estiu en Prada

1979 Curso sobre "Lingüística y Cultura Popular" en l'Escola d'Estiu (Bellaterra)

2.2. Labor investigadora

- Iniciación al trabajo de campo, bajo la dirección del Dr. C. Esteva, durante el mes de septiembre de 1971, en el Pirineo Aragonés (Bielsa).
- Salidas de campo a Bielsa para estudiar aspectos del cambio cultural y lingüístico en la población, bajo la dirección del Dr. C. Esteva, durante los períodos siguientes: invierno 1971-2, julio 1972, invierno 1972-3, primavera de 1975, primavera de 1977 y agosto de 1977.
- Trabajo de campo en Barbastro (Huesca) para estudiar los procesos migratorios del Alto Aragón, especialmente la inmigración y emigración en la zona de Barbastro en relación a las comarcas pirenaicas. La estancia en Barbastro se realizó durante los meses de junio-octubre de 1974.
- Trabajo de campo en la comarca de la Jacetania (Echo, Javierregay, Ansó y Jaca) durante los años 1975-77, con una duración aproximada de once meses. Aparte de realizar una etnografía general de Javierregay y Echo, me dediqué especialmente a los aspectos etnoecientíficos, recogiendo las clasificaciones locales de la flora, la fauna, la ganadería y la toponimia. Fruto de este trabajo, junto al realizado en Bielsa, es mi Tesis de Doctorado.

- Trabajo sobre el terreno en Vila-rodona (Alt Camp) durante el curso 1978-9 para realizar una etnografía en general y, por otro lado, recoger las manifestaciones paremiológicas, en orden de establecer los aspectos básicos del habla cotidiana y su conexión con el medio cultural.
- Proyecto conjunto en colaboración con M.D. Comas iniciado en 1980 sobre Etnicidad y Nacionalismo en Cataluña, en fase de recopilación y elaboración bibliográfica.
- También desde 1980 proyecto conjunto del Departamento de Antropología de Tarragona para constituir un ARXIU D'ETNOGRAFIA DE CATALUNYA. Acabada una primera recopilación bibliográfica que incluye más de 1.500 títulos, hemos dirigido nuestra atención hacia el problema del procesamiento por ordenador de este futuro banco de datos etnográficos, lo cual se realiza con la colaboración de Juan Casas, licenciado en Matemáticas y Geografía, quien ha finalizado la etapa de adaptación del programa standar Datatrive a nuestras necesidades. Actualmente trabajamos a título experimental en el procesamiento por ordenador de las aproximadamente diez mil fichas sobre Medicina Popular que tiene l'Arxiu.

3. MÉRITOS

3.1. Becas

- Beca del Fondo de Promoción para la Igualdad de Oportunidades, durante los cursos 1969-72.
- Beca de Formación del Personal Investigador, concedida a través del Centro de Etnología Peninsular (C.S.I.C.), durante el período 1974 a 1976.
- Beca Fulbright para realizar estudios de ampliación en el campo de la Antropología Cultural y Lingüística en Cornell University (U.S.A.) durante el curso académico 1979-80.
- Ayuda a la investigación concedida por el Rectorado de la Universidad de Barcelona para el proyecto "Arxiu d'etnografia de Catalunya". Año 1982.

3.2. Entidades

- Socio fundador del INSTITUT CATALÀ D'ANTROPOLOGIA
- Socio ordinario de la SOCIEDAD ESPAÑOLA DE LINGÜISTICA
- Socio fundador del INSTITUTO ARAGONES DE ANTROPOLOGIA
- Miembro de honor del CONSELLO D'A FABLA ARAGONESA
- Socio de la ASOCIACION CULTURAL SOBRARBE
- Miembro de la COMISSIO COORDINADORA LEXICOGRÀFICA DE CIÈNCIES (Reial Acadèmia de Ciències Mèdiques)
- Socio de la NORTH AMERICAN CATALAN SOCIETY

3.3. Cargos académicos

- Vice-director de la Facultad de Letras de Tarragona. Desde diciembre de 1980

3.4. Cargos directivos en Congresos y reuniones profesionales.

- 1977 Coordinador del Simposio sobre "Relaciones interdisciplinarias" en el I Congreso Español de Antropología. (Barcelona)
- 1980 Chairman del Simposio de Antropología en el II Col.loqui de la North American Catalan Society. Yale (New Haven).
- 1982 Miembro del Comité Organizador de las I Jornadas de Antropología de la Medicina. (Tarragona)

3.5. Trabajos editoriales

- Coordinador de publicación de la revista Ethnica (C.S.I.C.). 1973 y 1974.
- Coordinador, junto con M.D. Comas de Argemir de la Sección de Etnología de la Enciclopedia Larousse (ed. Planeta). Años 1976 y 1978.
- Miembro del Consejo de redacción de la revista Comentaris d'Antropologia Cultural, editada por el Departamento de Antropología Cultural de la Universidad de Barcelona. 1979 a 1981
- Miembro del Consejo de redacción de la revista Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia, editada por el Institut Català d'Antropologia. Desde 1980.
- Miembro del Consejo de redacción de la revista Arxiu d'Etnografia de Catalunya, editada por el Departamento de Antropología Cultural de Tarragona y por la Sección del Institut Català d'Antropologia en Tarragona. Desde 1982. Preparación del volumen 1.
- Colaborador de la Gran Enciclopèdia Catalana (Secció d'Etnologia). 1982.

3.6. Participación en Tribunales de Tesis de Licenciatura.

- 1979 M.Dolores Juliano Corregido, "Habla popular rioplatense". Leída en la Facultad de Geografía e Historia de la Universidad de Barcelona el 18 de junio de 1979.
- 1980 J. Ferrús Batiste, "Els darrers pagesos. Estudio del modo de vida campesino en una comunidad de Ribera d'Ebre". Leída en la Facultad de Letras de Tarragona el 23 de octubre de 1980.
- 1980 M. Allué Martínez, "Siempre vivas e inmortales. Rituales e instituciones funerarias en las comarcas de Tarragona". Leída en la Facultad de Letras de Tarragona el 23 de octubre de 1980.

4. PUBLICACIONES

4.1. Trabajos publicados

- 1972a Recensión de R. Macksey y E. Donato, Los lenguajes críticos y las ciencias del hombre, en Ethnica, 3: 222-229.
- 1972b Recensión de F. Vallverdú, Ensayos sobre bilingüismo, en Ethnica, 4: 265-6.
- 1973a Etnolingüística/Sociolingüística: una alternativa metodológica al estudio del lenguaje humano y su contexto. Tesis de Licenciatura. Barcelona. Universidad de Barcelona (mimeografiado)
- 1973b "Etnolingüística del Valle de Bielsa", en Ethnica, 6: 181-234.
- 1973c Recensión de J.B. Pride y J. Holmes (eds.), Sociolingüistics, en Ethnica, 6: 270-1.
- 1974 Traducción de R.A. Barrett, "Estratificación social en dos pueblos aragoneses" (en colaboración con M.D. Comas), en Ethnica, 8: 7-32.
- 1975a (en colaboración con M.D. Comas)
"Elementos para un modelo del proceso de urbanización/desruralización en el Alto Aragón", en Ethnica, 9: 37-74.
- 1975b (en colaboración con M.D. Comas)
"La casa en el proceso de cambio del Pirineo Aragonés", en Cuadernos de Investigación, 1 (2): 51-62 (Logroño)
- 1975c Traducción de F.A. Aguilera, "Cambios en estrategia económica: ¿secularización de los campesinos o proceso de cambio de la comunidad?" (en colaboración con M.D. Comas), en Ethnica, 9: 7-27.
- 1975d Traducción de E. B. Hansen, "Brindando por la prosperidad. El rol de la cultura de bar y la formación de coaliciones en la modernización del Alt Penedès", (en colaboración con M.D. Comas), en Ethnica, 10: 47-63.
- 1976 "Ensayo etnolingüístico: el campo léxico de las denominaciones orográficas", en Ethnica, 11: 149-177.
- 1977a Aspectos etnolingüísticos del Alto Aragón: etnociencia y taxonomías folk
Tesis de Doctorado. Barcelona. Universidad de Barcelona (mimeografiado)
- 1977b Traducción de R. Firth, "¿El antropólogo escéptico? La Antropología Social y la perspectiva marxista de la sociedad", (en colaboración con M.D. Comas), en M. BLOCH (ed.), Análisis marxistas y antropología social. Barcelona. Anagrama, pp. 43-78.
- 1977c Traducción de S. Feuchtwang, "La investigación de la religión" (en colaboración con M.D. Comas), en M. BLOCH (ed.), Análisis marxistas y antropología social. Barcelona. Anagrama, pp. 79-102.
- 1979a "Aportaciones etnográficas al estudio de la lengua", en Revista Española de Lingüística, 9 (2): 471-488. (Madrid).
- 1979b Recensión de E. Leach, Cultura y comunicación, en Comentaris d'Antropologia Cultural, 1: 62-3. (Barcelona)

- 1979c Recensió de C. Lisón, Invitació a la antropologia cultural de Espanya, en Comentaris d'Antropologia Cultural, 1: 67-71.
- 1980a "Sistemas de clasificaci6 etnocientífica como una forma de adaptaci6 ideol6gica: el caso del Pirineo oscense", en Actas del I Congreso Espaol de Antropologia. Barcelona. Universidad de Barcelona, pp. 181-216.
- 1980b "Breu esb6s de la vida i obra de Josep M. Batista i Roca amb motiu de la seva mort", en Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia, 1: 99-111. (Barcelona).
- 1980c (en colaboraci6 con J.M. Comelles y J. Prat)
"Una bibliografia comentada sobre Antropologia m6dica en Espanya", en M. Kenny y J. de Miguel (eds.), Antropologia m6dica en Espanya. Barcelona. Anagrama, pp. 323-353.
- 1980d (en colaboraci6 con J. Prat y J.M. Comelles)
"Sobre el contexto social del enfermar", en M. Kenny y J. de Miguel (eds.)
- Antropologia m6dica en Espanya. Barcelona. Anagrama, pp. 43-68.
- 1980e Recensió de S. Tax de Freenam, The Pasiegos, en Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia, 2: 201-203.
- 1980f (en colaboraci6 con D. Llopart i M. Montmany)
"Aproximaci6 bibliogràfica als estudis etnol6gics del Pirineu català", en Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia, 2: 101-152.
- 1980g "La Etnociencia y las taxonomías folk". Barcelona. I.C.E.: Seminario sobre Ecologia y Educaci6n.
- 1981a (en colaboraci6 con M.D. Comas, J.M. Comelles y J. Prat)
"Arxiu d'Etnografia de Catalunya", en Comentaris d'Antropologia Cultural, 3: 49-57.
- 1981b (en colaboraci6 con M.D. Comas)
"Catalunya y la nacionalidad catalana", en Documentaci6n Social, 45: 167-180. Madrid.
- 1981c (en colaboraci6 con M.D. Comas)
"L'etnicitat. Variacions sobre un mateix tema", en Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia, 3/4: 155-167. Barcelona
- 1981d Traducci6n del franc6s (en colaboraci6 con M.D. Comas) del artículo de M. Marie "Territori i identitat social. El cas del país de Verdon", a Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia, 3/4: 46-66. Barcelona
- 1981e Traducci6n del inglés (en colaboraci6 con M.D. Comas) del artículo de A. Bailey, "Fer hist6ria. Les dialèctiques sobre la temporalitat i l'estructura en la moderna teoria social francesa", en Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia, 3/4: 129-153. Barcelona.
- 1981f "Antropologia lingüística, en Las razas humanas (dir. Ramón Valdés), vol. 1, pp. 215-240. Barcelona. Compañía Internacional Editora.
- 1981g (en colaboraci6 con J. Prat)
"Spanish Anthropology: a selected bibliography", en Bulletin of the Society for Spanish and Portuguese Historical Studies, vol. 6: 39-47, 73-90. New York.

- 1981h (en colaboración con J.M. Comelles y J. Prat)
"La medicina tradicional en el Estado Español y la Antropología Cultural", en Actas del XXVII Congreso Internacional de Historia de la Medicina (Barcelona), II: 490-4. Barcelona. Acadèmia de Ciències Mèdiques.
- 1982a (en colaboración con M.D. Comas)
"Identitat catalana i símbols culturals". En Ciència. Revista Catalana de Ciència i Tecnologia, 15: 28-33. Barcelona.
- 1982b (en colaboración con M. Andreu y otros)
"Les guies de treball com eines de investigació", en Arxiu d'Etnografia de Catalunya, 1: 109-154. Tarragona.
- 1982c "Reflexiones en torno a la Paremiología", en Arxiu d'Etnografia de Catalunya, 1: 79-106.

4.2. Trabajos no publicados

- (en colaboración con M.D. Llopart y M.D. Comas d'Argemir)
"Lèxic antropològic català". Preparado para la Secció Lexicogràfica de l'Institut Català d'Antropologia".
- "Els estudis etnogràfics a Catalunya: cercant el seu futur". Comunicació leída en el encuentro de la N.A.C.S. en Yale (New Haven) el 19 de abril de 1980.
- "Change as progress: theleological focus in the work of Marx and Weber". Comunicación preparada para el seminario de J.A. Boon sobre "Principles of Social Anthropological Theory". Ithaca (New York). Diciembre de 1980.
- "Algunos contrastes y paralelismos entre grupos de pastores". Comunicación preparada para el seminario de J. Murra sobre "Ethnology of the Andean Region". Ithaca, N.Y. Noviembre de 1979. Cornell University.
- (en colaboración con J. Prat, J.M. Comelles, R. Cortés y L. Navarro)
"El poblament rural dispers a la Catalunya Nova". Comunicació leída en el I Col.loqui d'Història Agrària. Barcelona. Septiembre de 1978.
- "Algunas notas sobre el uso del método histórico en relación con Aragón". Preparado para el seminario de D. Greenwood sobre "Anthropological Research". Ithaca, N.Y. Cornell University. Junio de 1980.
- (en colaboración con M.D. Comas d'Argemir)
"Una aproximación al estudio de los movimientos étnicos en Catalunya". Preparado para el seminario de A. Leeds sobre "Ethnicity" en la Universidad de Boston. Agosto de 1980.
- (en colaboración con F. Breton, E. Conte y M.D. Comas de Argemir)
"Identificació etnonacional i transformacions socioeconòmiques dins l'àrea catalana". Preparado para el seminario de A. Leeds sobre "Ethnicity" en la Universidad de Boston. Agosto de 1980.
- "De informante a investigador". Comunicación presentada en el Simposio sobre el Trabajo de Campo en Antropología. Madrid. Abril de 1982.

4.3. Trabajos en prensa

- (en colaboración con M.D. Comas d'Argemir)
"Barbastro: etnografía de una comunidad altoaragonesa", en Actas del VII Congreso de Estudios Pirenaicos (Seo de Urgel, septiembre de 1974).
- (en colaboración con M.D. Comas d'Argemir)
"La casa y los grupos vecinales", en Alto Aragón: costumbres, tradiciones y leyendas. Madrid. Energía e Industrias Aragonesas.
- (en colaboración con M.D. Comas d'Argemir)
"Una aproximación al estudio del nacionalismo catalán desde la perspectiva de la Antropología", en Actas del II Congreso Español de Antropología. Madrid, del 6 al 10 de abril de 1981.

5. ASISTENCIA A CONGRESOS

- 1974 VII Congreso Internacional de Estudios Pirenaicos (Seo de Urgel)
- 1976 Jornadas sobre el Espacio Pirenaico (Huesca)
- 1976 Simposio Anual de la Sociedad Española de Lingüística (Madrid)
- 1977 I Congreso Español de Antropología (Barcelona)
- 1977 Simposio Anual de la Sociedad Española de Lingüística (Sevilla)
- 1978 Congrés d'Història Agrària (Barcelona)
- 1978 Simposio Anual de la Sociedad Española de Lingüística (Madrid)
- 1979 Jornades de l'Alta Muntanya Catalana (Seo de Urgel)
- 1980 II Col.loqui de la North-American Catalan Society (Yale, New Haven)
- 1980 Meeting of the Society for the Spanish and Portuguese Historical Studies (New York)
- 1980 Simposio Anual de la Sociedad Española de Lingüística (Madrid)
- 1980 XXVII Congrés Internacional d' Història de la Medicina (Barcelona)
- 1981 II Congreso Español de Antropología (Madrid)
- 1981 Jornades de l'Associació Catalana de Sociologia (Barcelona)
- 1981 Col.loqui sobre l'estudi de la cultura popular (Saïfores, Barcelona)
- 1981 I Congreso de Sociología.(Zaragoza)
- 1981 Congrés de Cultura Tradicional i Popular (Barcelona)
- 1981 Simposio Anual de la Sociedad Española de Lingüística (Oviedo)
- 1982 Simposio sobre El Trabajo de Campo en Antropología. Asociación Madrileña de Antropología. (Madrid)

6. CONFERENCIAS

- 1976 (conjuntamente con D. Comas de Argemir)
"Aculturación y cambio social en el Alto Aragón", realizada el 29 de febrero de 1976 en el Centro Aragonés de Barcelona.
- 1977 (conjuntamente con D. Comas de Argemir)
"Estructura económica y adaptación cultural en el Alto Aragón", realizada el 15 de octubre de 1977 en el Centro Aragonés de Barcelona
- 1978 "Què són les ciències socials?", realizada el 9 de febrero de 1978 en el Instituto de Bachillerato Narcís Oller de Valls.
- 1978 "L'obra d'art des del punt de vista de l'Antropologia Cultural", realizada el 21 de abril de 1978 en el Centro de Lectura de Reus.
- 1978 "L'obra d'art des del punt de vista de l'Antropologia Cultural", realizada el día 11 de mayo de 1978 en la Escuela de Artes y Oficios de Tarragona.
- 1978 "Cultura popular", realizada el día 19 de mayo de 1978 en el Casal de la Caixa de Pensions de La Cènia (Tarragona)
- 1979 "Etnociència y taxonomies populars", realizada el 28 de febrero de 1979, dentro del Seminario sobre "Educación y Ecología", organizado por el I.C.E. de la Universidad de Barcelona.
- 1980 (conjuntamente con D. Comas de Argemir)
"Aspectes culturals i socials de les terres pirinenques", realizada el 8 de junio de 1980 en la Biblioteca de la Caixa de Pensions de Organyà.
- 1980 "Lengua y visión del mundo entre los pastores pirenaicos aragoneses", realizada el día 16 de diciembre de 1980 en el Colegio Mayor Lasalle de Zaragoza.
- 1980 "Aspectos lingüísticos del Alto Aragón", realizada el 20 de diciembre de 1980 en el Auditorio de la Caja de Ahorros de Huesca.
- 1981 (conjuntamente con D. Comas de Argemir)
"La masia a Catalunya", realizada el 14 de julio en la Biblioteca de la Caixa de Pensions en Alcover (Tarragona).
- 1981 Presentación del libro de R. Serrán Pagán y A. Muntadas: Pamplona-Grazalema en el Instituto de Estudios Norteamericanos de Barcelona.
- 1981 Participación en la mesa redonda sobre "El vídeo como análisis de la realidad", organizada por el Instituto de Estudios Norteamericanos en Barcelona.

C U R R I C U L U M V I T A E

DATOS PERSONALES

APPELLIDOS	:	PROVANSAL FELIX
NOMBRE	:	DANIELLE
NACIONALIDAD	:	ESPAÑOLA
FECHA NACIMIENTO	:	23.11.35
ESTADO CIVIL	:	Casada
DIRECCION DOMICILIO	:	Castanyer, 7, 2º, 1a, BARCELONA (22)
TEL.	:	211 17 99
Nº D.N.I.	:	38..70.6.29.

1. DATOS PROFESIONALES

1.1 TITULOS ACADEMICOS

- Licenciatura de la Universidad Central de Barcelona, en la especialidad de geografía : e Historia : julio 1979.
- Tesis de licenciatura de la Universidad Central de Barcelona en la sección Historia general y Geografía, con siguiente título:
Religión residual y contexto sociopolítico en Argelia, con sobresaliente con unanimidad : septiembre de 1979.
- Tesis doctoral de la Universidad Central de Barcelona en la especialidad Historia, con sobresaliente con unanimidad y el siguiente título : La mutación social en Gran Cabilia (Argelia : 1969-1972) : septiembre de 1981.

1.2. Otros títulos.....

- Diploma de la Universidad de Ginebra (Escuela de Intérpretes) : 1967.
- Certificat del Institut Universitaire d'Etudes du développement de Ginebra: 1973.
- Diploma del Institut Universitaire d'Etudes du Développement de Ginebra : 1974.
- Diplome d'Etudes Approfondies (tercer ciclo), Universidad Jean-Moulin, Lyon III (Francia) :1975
- Tesis doctoral de tercer ciclo en Historia en la Universidad Jean-Moulin, Lyon III (Francia), bajo la dirección de J. Gadille, Ali Merad y Bruno Etienne, con sobresaliente con unanimidad, diciembre de 1980.

1. 3. Otros estudios y actividades de formación

- Participación en un curso-seminario dirigido por Luis PRIETO, Profesor catedrático de la Universidad de Ginebra : "Lengua y habla: definición del objeto de la lingüística": año académico 1974-1975.
- Participación en un curso-seminario en el IUED de Ginebra dirigido por Johan GALTUNG de la Universidad de Oslo y del Instituto de Desarrollo de Dubrovnik : sobre Desarrollo, medioambiente y tecnología. año académico : 1976-1977.
- Participación en un grupo de trabajo sobre Self-Reliance, en el Institut Universitaire D'Etudes du Développement dirigido por Johan GALTUNG : año académico 1976-1977.
- Participación en un grupo de trabajo : Psiquiatría intercultural en el Institut Universitaire d'Etudes du Développement de Ginebra : años académicos : 1974-1975 y 1975-1976.
- Participación en un seminario de Maurice GODELIER de l'Ecole Pratique des Hautes Etudes en el Institut Universitaire d'Etudes du Développement de Ginebra, sobre marxismo y antropología : 1975
- Participación en un seminario organizado en la cátedra de J. ZIEGLER, a cargo de E. RALLO, Profesor del Institut Universitaire d'Etudes du Développement, en el Departamento de Sociología de la Universidad de Ginebra : Lecture de Roger BASTIDE: 1975.

- Participación en un seminario a cargo de Jean LECA de la Universidad de Grenoble sobre aspectos de sociología política en Argelia: 1975.
- Participación en un seminario a cargo de Georges BALANDIER, Profesor catedrático de la Sorbona en Paris, en el Institut Universitaire d'Etudes du Développement sobre mutación social en África: 1975.
- Participación en un seminario en el Departamento de Sociología de la Universidad de Ginebra a cargo de Edgar MORIN sobre el paradigma humano : 1975.
- Participación en un seminario a cargo de Manuel CASTELLS, Profesor en L'Ecole Pratique des Hautes Etudes, en el Departamento de Sociología de la Universidad de Ginebra, sobre Una investigación de sociología urbana en Le Havre (Francia) : 1975.
- Participación en un seminario a cargo de Ignasi SACHS, de L'Ecole Pratique des Hautes Etudes, sobre Soft Technology, en el Institut Universitaire d'Etudes du Développement : 1976.

- 1.3. (continuación)

- Participación en un seminario a cargo del Dr. Jonatahn FRIEDMAN de la Universidad de Copenhagen sobre modelos de evolución de civilización en antropología, en el Institut Català de Antropologia, 1978.
- Participación en un seminario a cargo de la Dra. Olivia HARRIS, de la Universidad de Kent, sobre el tema de antropología y feminismo, en el Institut Català de Antropologia, 1978.
- Participación en un seminario a cargo del Dr. Kenneth BROWN del Departamento de Antropología social de la Universidad de Manchester, sobre el tema de la antropología urbana de las ciudades del norte de Africa, en el Institut català de Antropologia, 1978.
- Participación en un seminario a cargo del Dr. Angel PALERM de la Universidad Iberoamericana de México, sobre teoría sobre la evolución de Mesoamérica, en el Institut Català de Antropologia, 1978.
- Participación en un seminario a cargo del Dr. John V. MURRA de la Universidad de Cornell (Ithaca, USA), sobre etnohistoria y el estudio de la sociedad andina, en el Institut Català de Antropologia, 1979.
- Participación en un seminario a cargo del Dr. Lawrence KRADER, de la Universidad Libre de Berlin, sobre la antropología y su lugar entre las ciencias, en el Institut Català de Antropologia 1979.
- Participación en un seminario a cargo de la Dra. Teresa SAN ROMAN de la Universidad de Barcelona, sobre el tema de los Gitanos, en el ICA, 1980.

- 1.3. (continuación)

- Participación en un seminario a cargo del Dr. Pierre BONTE, del Collège de Francia, sobre una aproximación antropológica de las sociedades pastoriles africanas, en el Institut Català de Antropologia, 1980.
- Participación en un seminario a cargo del Dr. Anthony LEEDS, de la Universidad de Boston, sobre sociedades complejas y ciencias sociales, en el Institut Català de Antropologia, 1981

1.4. IDIOMAS CONOCIDOS

	<u>NIVEL</u>
Frances	: excelente
Castellano	: excelente
Inglés	: bueno
Catalán	: correcto
Italiano	: bastante correcto

2. DOCENCIA E INVESTIGACIÓN

2.1. Labor docente

Enseñanza en el Institut Universitaire d'Etudes du Développement de Ginebra
como Profesor asistente e investigador asociado :
- Seminario, en colaboración, sobre Epistemología de las relaciones interculturales : 1975-1977

- Subdesarrollo, Desarrollo e interdisciplinariedad : 1976-1977.

Enseñanza en la Universidad Central de Barcelona :

- Curso de Antropología cultural en la facultad de filosofía e ciencias de la educación : 1977-1978; 1978-1979, como Encargado de curso, con dedicación plena.

- Curso de Antropología cultural en la facultad de geografía e historia : 1979-1980; 1980-1981; 1981-1982, como Encargado de curso, con dedicación exclusiva.
En curso de tramitación : Profesor Adjunto contratado, a partir de octubre de 1982.

2.2. Labor investigadora

- Encargada de la recogida de material etnográfico e investigación antropológica en un país del Tercer Mundo (Argelia) en el seno de un equipo pluridisciplinario responsable de un Plan Piloto de sanidad mental, y encargado por el Ministerio del Plan : 1969-1972.
- Investigador asociado en el Institut Universitaire d' Etudes du Développement de Ginebra : 1975-1977.
- Investigación en un medio sindicalista sobre la condición femenina: abril-junio 1974
- Encargada de un informe de antropología urbana en la ciudad de Dakar (Senegal) para el seminario Urbanismo y Desarrollo en el Institut Universitaire D'Etudes du Développement de Ginebra, marzo -abril 1974.
- Estudio monográfico de un pueblo de la Provincia de Almería, con una beca del Fondo de Investigación Universitario : 1980-1981
- Participación en un estudio de Sociología urbana , y responsable de la parte de antropología urbana, por encargo del Ayuntamiento de S.Cugat del Valles: 1980-1981.
- Responsable de la dirección de un proyecto de Atlas Etnográfico Comarcal, por el Instituto de Estudios Almerienses, en el campo de Nijar : 1982.

3. OTRAS ACTIVIDADES

3.1. Participación a entidades

- Miembro de la Société suisse d'Afric-
canistes
- Miembro de la Société suisse d'Ethno-
logie
- Miembro del Institut Català de Antro-
pologia

3.2 Trabajos editoriales

- Miembro del Comité de Redacción de la
publicación Les CAHIERS DE L'IUED,
Ginebra-París, Presses Universitaires
de France : 1974-1977.
- Encargada por el Institut Universitaire
D'Etudes du Développement de Ginebra,
a título de editor responsable, de
una obra colectiva en homenaje a P.
BUNGENER, Director de L'Institut
Africain de Genève, y de L'IUED.
- Miembro del Comité de Redacción de la
Revista QUADERNS, del Institut Català
de Antropología.

3.3. Dirección de trabajos

- Responsable como investigador asociado
de la dirección de trabajos de investiga-
ción para la obtención del diploma
superior en el Institut Universitaire
D'Etudes du Développement de Ginebra.

4. PUBLICACIONES

4.1. Trabajos publicados

- "L' Habitat kabyle : structure traditionnelle et transformations", Habitation, Lausanne, diciembre de 1974.
- " Le phénomène maraboutique au Magrheb", Revue Genève-Afrique, 1975.
- "Mujer sujeto, mujer objeto, encuesta sobre la condición femenina", Ethnica, nº 10, 1975.
- "Cosmologie ou idéologie?" La fin des Outils in Les Cahiers de L'IUED, París-Ginebra, Presses Universitaires de France, 1977.
- Le développement in-sensé (editor), L'Age d'Homme, Lausanne, 1978.
- Aplicación del modelo de grupo social a un estudio de los fenómenos de transformación en Gran Cabilia", Actas del Ier Congreso español de Antropología, Universidad Central de Barcelona, 1977.
- Recensión del libro Pertinence et Pratique de L. Prieto, Comentaris, nº 1, 1979, Barcelona.
- "Développement, environnement, technologie", Journal de Genève, 14.8.1978.
- "El problema de la transición en la sociedad Gouro, según Cl. Meillassoux", Comentaris, nº 2, 1980, Barcelona.
- "El libro "Les Arabes" de M. Rodinson" (recensión) Cuaerns, nº 2, B^arcelona, 1980.

4.2. Trabajos no publicados

- "Changement du status de fils aîné en Grande-Kabylie", 1975
- Analisis epistemológico y valoración metodológica del concepto de anomia, 1980.
- Ideologie et tradition orale, 1980, 1980.
- Estudi antropológic de S.Cugat del Valles, juny 1981.

4.3. Trabajos en prensa

- "El factor de identidad cultural en un proceso de desarrollo urbano", Actas del 2º Congreso de Antropología española, abril 1981
- "Desarrollo, subdesarrollo e identidad cultural : el caso de un pueblo de la Provincia de Almería, Actas del Ier encuentro de antropólogos, Jerez de la frontera, marzo 1982.
- "Ecología, capitalismo y estrategias económicas : notas sobre un estudio monográfico de un pueblo andaluz, libro de homenaje a Antonio machado y Alvarez, Sevilla, 1982.
- "Interdisciplinarietà y antropología urbana", Comentaris, nº 4, octubre 1982

5. ASISTENCIA A CONGRESOS, COLOQUIOS Y REUNIONES PROFESIONALES

- Asistencia al coloquio sobre el tema Sociedades rurales, tecnología y desarrollo, primavera 1976 en el IUED de Ginebra.
- Participación en el Ier Congreso español de antropología, Barcelona, Febrero 1977.
- Participación en un coloquio en el Centre Thomas Moore (Ciencias humanas y Ciencias de las religiones), Francia, presidido por Ernest GELLNER de la Universidad de Londres, sobre el tema : Ideología del Islam, marzo 1980
- Estancia periódica de 1975 a 1980 en el Centre d'Etudes méditerranéennes, Maison de la Méditerranée, Aix-en-Provence, Sección del Centre de la Recherche Scientifique (C.N.R.S.) (Dir. Bruno Etienne, sociologie politique).
- Participación ^{en} al II Congreso español de Antropología, organizado por la Asociación madrileña de Antropología, abril 1981, Madrid.
- Participación en el Coloquio sobre Cultura Popular, organizado por el Institut Català de Antropologia, Saifores Junio de 1981.
- Participación en el Ier encuentro de Antropólogos en Andalucía, Jerez de la Frontera, marzo 1982.
- Moderador del seminario sobre Migración en el Institut Català de Antropologia, mayo de 1982.

6. CONFERENCIAS

- Medicina popular y prácticas mágicas en Cabília (Argelia), primavera 1980
En la biblioteca de la Caixa d'estalvis i de pensions, Vich.
- Magia, brujería y terapéuticas ancestrales en el Mogreb, Institut de Cornellà, marzo de 1980.
- Antropología y condición femenina, Institut de la Verneda, primavera, 1980.
- Medicina popular y prácticas mágicas en Cabília (Argelia), Centre cultural de la Caixa d'estalvis i de pensions, Suria, enero de 1982.

Mayo de 1982